

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
2023 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАН

2023 ОНЫ 11 ДҮГЭЭР САРЫН 02-НЫ ӨДӨР, ПҮРЭВ ГАРАГ

ХУРАЛДААНЫ ТЭМДЭГЛЭЛ

**ТӨРИЙН БАЙГУУЛАЛТЫН
БАЙНГЫН ХОРОО**

ХУРАЛДААН ЗОХИОН БАЙГУУЛАХ ХЭЛТЭС

*Та хуралдааны тэмдэглэлийн цахим хувьтай дээрх
QR кодыг уншуулан танилцах боломжтой.*

**ТӨРИЙН БАЙГУУЛАЛТЫН БАЙНГЫН ХОРООНЫ
ХУРАЛДААНЫ ТЭМДЭГЛЭЛИЙН
АГУУЛГА**

2023 оны 11 дүгээр сарын 02-ны өдөр, Пүрэв гараг

<i>Хуралдааны тэмдэглэлийн агуулга</i>	1
<i>Хуралдааны товч тэмдэглэл:</i>	2 - 3
<i>Хуралдааны дэлгэрэнгүй тэмдэглэл:</i>	4 - 36

- 1. Нийслэл Улаанбаатар хотын замын хөдөлгөөний түгжрэлийг бууруулах, гэр хорооллыг орон сууцжуулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд /Засгийн газар 2023.11.01-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн, хэлэлцэх эсэх, *нэн яаралтай*/*
- 4 - 36
-

**Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны намрын ээлжит чуулганы
Төрийн байгуулалтын байнгын хорооны 11 дүгээр сарын 02-ны өдөр
/Пүрэв гараг/-ийн хуралдааны товч тэмдэглэл**

Төрийн байгуулалтын байнгын хорооны дарга Н.Энхболд ирц, хэлэлцэх асуудлын дарааллыг танилцуулж, хуралдааныг даргалав.

Хуралдаанд ирвэл зохих 19 гишүүнээс 11 гишүүн хүрэлцэн ирж, 57.9 хувийн ирцтэйгээр хуралдаан 13 цаг 25 минутад Төрийн ордны “Жанжин Д.Сүхбаатар” танхимд эхлэв.

Томилолттой: Г.Ганболд;

Чөлөөтэй: А.Адъяасүрэн, Ё.Баатарбилэг, Л.Оюун-Эрдэнэ, Ц.Мөнхцэцэг.

Нэг.Нийслэл Улаанбаатар хотын замын хөдөлгөөний түгжрэлийг бууруулах, гэр хорооллыг орон сууцжуулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд /Засгийн газар 2023.11.01-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн, хэлэлцэх эсэх, нэн яаралтай/

Хэлэлцэж буй асуудалтай холбогдуулан Монгол Улсын сайд, Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын дарга Д.Амарбаясгалан, Нийслэлийн Засаг дарга бөгөөд Улаанбаатар хотын захирагч Х.Нямбаатар, Нийслэлийн Засаг даргын Эдийн засаг, дэд бүтцийн асуудал хариуцсан нэгдүгээр орлогч П.Сайнзориг, Нийслэлийн Засаг даргын Хууль, эрх зүйн асуудал хариуцсан ахлах зөвлөх Д.Цолмон, Нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газрын Хууль, эрх зүйн хэлтсийн дарга Ж.Бямбадулам, Нийслэлийн Орон сууцны бодлогын газрын дарга Г.Ганхүү, “Нийслэл Улаанбаатар хотын авто замын түгжрэлийг бууруулах нэгдсэн төсөл хэрэгжүүлэх нэгж” улсын төсөвт үйлдвэрийн газрын захирал Ч.Батзориг, Хот байгуулалт, хөгжлийн газрын Барилга, хот байгуулалтын хэлтсийн дарга Д.Хан-Уул, “Нийслэл Улаанбаатар хотын авто замын түгжрэлийг бууруулах нэгдсэн төсөл хэрэгжүүлэх нэгж” улсын төсөвт үйлдвэрийн газрын Гэрээ, эрх зүйн мэргэжилтэн М.Уранбилэг, Улаанбаатар хотын гэр хорооллыг хөгжүүлэх, хөрөнгө оруулалтыг дэмжих хөтөлбөр төслийн зохицуулагч Д.Авирмэд, “Нийслэлийн Орон Сууцны Корпорац” хувьцаат компанийн гүйцэтгэх захирал М.Говьсайхан нар оролцов.

Хуралдаанд Улсын Их Хурлын Тамгын газрын Хууль, эрх зүйн газрын Байнгын хорооны асуудал хариуцсан хэлтсийн Төрийн байгуулалтын байнгын хороо хариуцсан ахлах зөвлөх Б.Хатантуул, референт Э.Баттогтох, мөн хэлтсийн референт А.Наранцэцэг нар байлцав.

Төслийн үзэл баримтлалын талаарх илтгэлийг Монгол Улсын сайд, Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын дарга Д.Амарбаясгалан танилцуулав.

Илтгэлтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүн Ж.Сүхбаатар, Б.Жаргалмаа, Д.Тогтохсүрэн, Ж.Батсуурь, М.Оюунчимэг, Т.Доржханд, Д.Сарангэрэл нарын тавьсан асуултад Монгол Улсын сайд, Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын дарга Д.Амарбаясгалан, Нийслэлийн Засаг дарга бөгөөд Улаанбаатар хотын захирагч Х.Нямбаатар, Нийслэлийн Засаг даргын Эдийн засаг, дэд бүтцийн асуудал хариуцсан нэгдүгээр орлогч П.Сайнзориг нар хариулж, тайлбар хийв.

Улсын Их Хурлын гишүүн Ш.Адьяаа, Н.Энхболд нар үг хэлэв.

Н.Энхболд: Нийслэл Улаанбаатар хотын замын хөдөлгөөний түгжрэлийг бууруулах, гэр хорооллыг орон сууцжуулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хууль, Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийн үзэл баримтлалыг дэмжиж, чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар оруулж хэлэлцүүлэх нь зүйтэй гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулья.

Зөвшөөрсөн: 9
Татгалзсан: 3
Бүгд: 12
75.0 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

Байнгын хорооноос гарах санал, дүгнэлтийг Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Жаргалмаа Улсын Их Хурлын чуулганы нэгдсэн хуралдаанд танилцуулахаар тогтов.

Уг асуудлыг 14 цаг 48 минутад хэлэлцэж дуусав.

Байнгын хорооны хуралдаанаар 1 асуудал хэлэлцэв.

Хуралдаан 1 цаг 24 минут үргэлжилж, 19 гишүүнээс 12 гишүүн хүрэлцэн ирж, 63.2 хувийн ирцтэйгээр 14 цаг 49 минутад өндөрлөв.

Тэмдэглэлтэй танилцсан:
ТӨРИЙН БАЙГУУЛАЛТЫН
БАЙНГЫН ХОРООНЫ
ДАРГА

Н.ЭНХБОЛД

Тэмдэглэл хөтөлсөн:
ХУРАЛДААНЫ ТЭМДЭГЛЭЛ
ХӨТЛӨХ АЛБАНЫ
ШИНЖЭЭЧ

Ц.АЛТАН-ОД

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРАЛ

2023 оны 11 дүгээр сарын 02-ны өдөр,
Пүрэв гараг
Төрийн ордны “Жанжин Д.Сүхбаатар”
танхим
13 цаг 25 минут

БАЙНГЫН ХОРООНЫ ХУРАЛДААНЫ ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ТЭМДЭГЛЭЛ

Н.Энхболд: Байнгын хорооны ирц бүрдэж байна. Ажлын хэсэг ирж байна. Гишүүдийг хуралдааны танхимд ирэхийг урьж байна.

Төрийн байгуулалтын байнгын хорооны гишүүдийн олонх хүрэлцэн ирсэн байна 19-өөс 11 гишүүн ирсэн. Ирц 57.9 хувьтай байгаа учраас хуралдааныг нээснийг мэдэгдье.

Өнөөдрийн Байнгын хорооны хуралдаанаар хэлэлцэх асуудлаа танилцуулъя.

Нэг.Нийслэл Улаанбаатар хотын замын хөдөлгөөний түгжрэлийг бууруулах, гэр хорооллыг орон сууцжуулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд

*/Засгийн газар 2023.11.01-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн, хэлэлцэх эсэх,
нэн яаралтай/*

Нийслэл Улаанбаатар хотын замын хөдөлгөөний түгжрэлийг бууруулах, гэр хорооллыг орон сууцжуулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хууль, Улсын Их Хурлын тогтоолын төслүүдийг хэлэлцэх эсэх хэлэлцүүлгийг явуулна.

Нийслэл Улаанбаатар хотын замын хөдөлгөөний түгжрэлийг бууруулах, гэр хорооллыг орон сууцжуулах тухай хуулийн төсөл. Түүнтэй хамт өргөн мэдүүлсэн хууль, Улсын Их Хурлын тогтоолын төслүүд байгаа.

Монгол Улсын Засгийн газраас 2023 оны 10 сарын 31-ний өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн. Яаралтай хэлэлцэх дэгээр хэлэлцэж өгнө үү гэсэн хүсэлтээ ирүүлсэн.

Улсын Их Хурлын даргын захирамж гараад энэ багц хууль, тогтоолыг яаралтай хэлэлцэх нь зүйтэй гээд Төрийн байгуулалтын байнгын хороонд чиглэл өгсний дагуу энэ асуудлыг өнөөдөр хэлэлцэж байна.

Хэлэлцэх асуудал дээр саналтай гишүүд байна уу? Алга байна.

Хэлэлцэх асуудалдаа орёё.

Би ажлын хэсгийг танилцуулъя.

Өнөөдөр байнгын хорооны хуралдаанд Монгол Улсын сайд, Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын дарга Д.Амарбаясгалан, Нийслэлийн Засаг дарга бөгөөд Улаанбаатар хотын захирагч Х.Нямбаатар, Нийслэлийн Засаг даргын Эдийн засаг, дэд бүтцийн асуудал хариуцсан нэгдүгээр орлогч П.Сайнзориг, Нийслэлийн Засаг даргын Хууль, эрх зүйн асуудал хариуцсан ахлах зөвлөх Д.Цолмон, Сангийн яамны Татварын бодлогын газрын дарга Б.Тэлмүүн.

Б.Тэлмүүн ирсэн байна уу? Энэ ажлын хэсэгт орсон хүмүүсийг дуудаарай.

Нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газрын Хууль, эрх зүйн хэлтсийн дарга Ж.Бямбадулам, Нийслэлийн Орон сууцны бодлогын газрын дарга Г.Ганхүү, Нийслэлийн Газар зохион байгуулалтын албаны дарга Г.Батзориг.

Г.Батзориг дарга хаачсан? Х.Нямбаатар дарга аа.

Ер нь ажлын хэсэгт орсон хүмүүсээ дуудаарай. Тийм.

Бодлогын судалгаа шинжилгээний төвийн гүйцэтгэх захирал Р.Дагва дарга бас тэнд яваа юу?

“Нийслэл Улаанбаатар хотын авто замын түгжрэлийг бууруулах нэгдсэн төсөл хэрэгжүүлэх нэгж” улсын төсөвт үйлдвэрийн газрын захирал Ч.Батзориг, Хот байгуулалт хөгжлийн газрын Барилга, хот байгуулалтын хэлтсийн дарга Д.Хан-Уул, “Нийслэл Улаанбаатар хотын авто замын түгжрэлийг бууруулах нэгдсэн төсөл хэрэгжүүлэх нэгж” улсын төсөвт үйлдвэрийн газрын Гэрээ, эрх зүйн мэргэжилтэн М.Уранбилэг, Улаанбаатар хотын гэр хорооллыг

хөгжүүлэх, хөрөнгө оруулалтыг дэмжих хөтөлбөр төслийн зохицуулагч Д.Авирмэд, “Нийслэлийн Орон Сууцны Корпорац” хувьцаат компанийн гүйцэтгэх захирал М.Говьсайхан.

Ийм хүмүүс өнөөдрийн Байнгын хорооны хуралдаанд ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүнээр оролцож байна.

Хууль санаачлагчийн илтгэлийг сонсьё.

Монгол Улсын сайд, Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын дарга Д.Амарбаясгалан.

Д.Амарбаясгалан даргын микрофон. 5 номерын микрофон өгье.

Д.Амарбаясгалан: Төрийн байгуулалтын байнгын хорооны дарга, Эрхэм гишүүд ээ,

Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хууль, Монгол Улсын нийслэл Улаанбаатар хотын эрх зүйн байдлын тухай хуульд заасны дагуу нийслэл хот өөрийн нутаг дэвсгэрийн хэмжээний эдийн засаг, нийгмийн асуудлыг бие дааж шийдвэрлэх эрхтэй боловч нийслэл хотод тулгамдаад байгаа төвлөрөл, төлөвлөлт дагасан олон асуудлын үр дагавар нь Монгол Улсын Үндсэн хуулиар баталгаажсан иргэдийн эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах, орчны бохирдол, байгалийн тэнцэл алдагдахаас хамгаалах эрхийг ноцтой хөндөж байгаа тул хүний суурь жам, ёсны эрхийг хамгаалах нийгмийн дэг журам, нийтийн ашиг сонирхлыг хангахын тулд зарим эрхийг тохирсон хэмжээнд хуулиар хязгаарлах зайлшгүй нөхцөл байдалд хүрээд байна.

Хотын хүн амын өсөлт, шилжилт хөдөлгөөн, хотжилт, түүнийг дагасан тээврийн хэрэгслийн тооноос шалтгаалан Улаанбаатар хотын замын хөдөлгөөний түгжрэл сүүлийн жилүүдэд үлэмж нэмэгдсэнээр **тээврийн хэрэгслийн дундаж хурд 9 километр цагаас 13 километр цаг** болсон.

Сүүлийн 3 жилийн байдлаар жилд дунджаар **47 мянган тээврийн хэрэгсэл** нийслэл Улаанбаатар хотод **бүртгэгдэж байна**.

Энэ байдлаар үргэлжилбэл **2030 онд 5 километр цаг, 2040 онд 0 километр цаг** байх тооцоолол гарч байна.

Улаанбаатар хотын нэг иргэн жилд дунджаар **30 хоног буюу 717 цагийг түгжрэлд алдаж байна** гэсэн тооцоолол мөн гарч байна.

Нийслэл хотын замын хөдөлгөөний нөхцөл байдал, хот төлөвлөлтийн гажуудал, авто замын сүлжээ, даац хэтрэлт, иргэдийн зорчилт хөдөлгөөн, судлаачдын зөвлөмж, бусад улс орны туршлага зэрэг орчин зүйлийг тооцон үзэж нийслэл хотын замын хөдөлгөөний түгжрэлийг бууруулахад тээврийн эргэлтийн менежмент, ялангуяа түгжрэлтэй бүсийн тогтолцоог бий болгох нь зүйтэй гэж үзсэн байна.

Улаанбаатар хотод замын хөдөлгөөний төлбөртэй бүс, түүний хилийн зааг, цагийн хязгаарыг тогтоож, төлбөртэй бүсэд тогтоох төлбөрийн хэмжээг Нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал тогтоохоор хуулийн төсөлд тусгалаа.

Сүүлийн үед нийгэмд такси үйлчилгээтэй холбоотой олон хэргүүд гарах боллоо.

Цагдаагийн байгууллагын гэмт хэргийн мэдээллийн санд сүүлийн 5 жилд бүртгэгдсэн **такси үйлчилгээтэй холбоотой нийт 3119 гэмт хэрэг** бүртгэгдсэнээс **нийслэлд дийлэнх нь буюу 2940 гэмт хэрэг** бүртгэлтэй байна.

Үүнээс 2636 гэмт хэрэгт таксины жолооч холбогдож гэмт хэрэг үйлдсэн байгааг онцгой анхаарч цэгцлэх зайлшгүй шаардлагатай болжээ.

Такси үйлчилгээг хуульд заасан нөхцөл, аюулгүй байдлын шаардлагыг хангасан этгээд тусгай зөвшөөрөлтэйгөөр эрхлэх, түүнд тавих хяналт зохицуулалтыг бий болгохыг зорилоо.

Замын хөдөлгөөний түгжрэлийг бууруулах, хүн амын төвлөрлийг сааруулах, орчны бохирдлын асуудлыг шийдвэрлэх оновчтой шийдэл нь гэр хорооллыг инженерийн дэд бүтцээр хангах, дахин төлөвлөн барилгажуулах явдал юм.

Нийслэл Улаанбаатар хотын хэмжээнд 2021 оны байдлаар нийт **412.5 мянган өрх амьдарч байгаагаас 51.4 хувь** нь буюу 212 мянган өрх орон сууцанд, үлдсэн **48.6 хувь** буюу 200 мянган өрх гэр хороололд амьдарч байна.

Нийслэлийн хүн амын тал хувь нь гэр хороолол буюу инженерийн дэд бүтцийн хангамжгүй, агаар, хөрсний бохирдолтой нөхцөлд амьдарч байна.

Хуулийн төсөлд нийслэл хотын хөгжлийн ерөнхий болон хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөөнд тусгагдсан дэд төвүүдийн байршилд гэр хорооллыг орон

сууцжуулах нийгмийн зайлшгүй хэрэгцээг үндэслэн газар чөлөөлөх үндэслэлийг нарийвчлан тодорхойлж,

-Газар чөлөөлөлтийн нөхөх олговорыг:

- “газрыг газраар дүйцүүлэн олгох”;
- “газрыг үл хөдлөх болон хөдлөх эд хөрөнгөөр”;
- “газрыг нөхөх олговрын мөнгөн зардлаар худалдан авах”

болон бусад боломжит хэлбэрээр олгож болохоор тусгалаа.

Хотын хөгжлийн ерөнхий болон хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөөнд заасны дагуу Улаанбаатар хотын гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн төслүүдийг эрчимжүүлж, орон сууцжуулах төслийг хэрэгжүүлсний үр дүнд дараах нийгэм, эдийн засаг, байгаль орчны нөлөөллийн талаар үр дүн гарч нийслэлийн иргэд ая тухтай амьдрах орчин нөхцөлийг бүрдэнэ гэж үзэж байна.

Нийслэл Улаанбаатар хотын замын хөдөлгөөний түгжрэл, төвлөрлийн алдаанд нөлөөлж байгаа хүчин зүйлүүдийг цогцоор шийдвэрлэх зорилгоор нийт **25 хуулийн төсөлд холбогдох өөрчлөлт оруулахаар** багцаар нь боловсруулсан болно.

Хуулийн төслийн үзэл баримтлал, хуулийн төслийг хэлэлцэх эсэхийг шийдвэрлэж өгөхийг хүсье.

Анхаарал хандуулсанд баярлалаа.

Н.Энхболд: Д.Амарбаясгалан сайдад баярлалаа.

Би дэгтэй холбоотой ганц хоёр зүйл энэ асуудлыг хэлэлцэхтэй холбогдуулаад хэлчихье.

Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 35.1-д хууль санаачлагчийн өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслийг Улсын Их Хурлын дарга холбогдох Байнгын хороонд шилжүүлнэ.

Уг байнгын хороо төслийг хэлэлцүүлэх бэлтгэл хангах, санал, дүгнэлт гаргах, нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлэх бэлтгэл ажлыг хариуцна гэж заасан байгаа.

Мөн чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцсэний дараа санал хураалтад оролцсон гишүүдийн олонх хуулийн төслийг үзэл баримтлалын хүрээнд хэлэлцэхийг дэмжсэн бол тухайн хуулийн төслийн анхны хэлэлцүүлэгт бэлтгүүлэхээр холбогдох болон бусад Байнгын хороонд шилжүүлнэ гэсэн дэгийн хоёр заалт байна.

Сая хууль санаачлагч танилцуулсан.

Өнөөдөр Улаанбаатар хотын замын хөдөлгөөний түгжрээг бууруулах, Гэр хорооллыг орон сууцжуулах тухай хуулийн төслүүд.

Мөн Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөл байгаа. Багцаараа явж байгаа.

Төрийн байгуулалтын байнгын хорооны төв хувьд багцаараа үзэл баримтлалыг нь дэмжих эсэх асуудлаар санал хураалт явуулна.

Үүний дараа сая миний танилцуулсан дэгийн тухай хуулийн 36.13-ын дагуу чуулганы нэгдсэн

хуралдаанаар хэлэлцэх эсэхийг ярьсны дараа дэмжигдвэл түүнийг холбогдох болон бусад Байнгын хороонд хуваарилж анхны хэлэлцүүлэгт бэлтгүүлэхээр шилжүүлнэ гэсэн байгаа.

25 хууль, 1 тогтоол-ын төсөл байгаа.

Энэ дотроос бид урьдчилаад үзэхэд жишээ нь

-Эдийн засгийн байнгын хороо **8**,
-Төсвийн байнгын хороо **8**,
-Байгаль орчны байнгын хороо **2**,
-Хууль зүйн байнгын хороо **4**,
-Төрийн байгуулалтын байнгын хороогоор **4** орох ийм Байнгын хороодын ажил, үүргийн хуваарьт ингэж хуваарилагдахаар байгаа.

Тэгэхдээ үүнийг Их Хурлын дарга хэлэлцэх эсэх дэмжигдсэний дараа хуваарилагдана.

Өнөөдөр яах вэ бүх хуулиудаараа ярьж болно л доо.

Манай Байнгын хорооны гишүүд. Ялангуяа Төрийн байгуулалтын байнгын хороотой манай Байнгын хорооны хариуцах ажлын чиг үүрэгт хамаардаг сэдвүүдээрээ голлож яривал бас илүү зохистой байх.

Бусад асуудлаар ярьж болохгүй гэсэн үг биш.

Дараа нь холбогдох Байнгын хороодод шилжээд тэндээс саналууд ирэхээр дахиж нэгтгэгдээд Төрийн байгуулалтын байнгын хороон дээр яригдаад анхны хэлэлцүүлэгт оруулах ийм бэлтгэлийг хангах ёстой. Ийм дэгтэй явж байгаа гэдгийг хэлье.

Хууль санаачлагчийн итгэлтэй холбогдуулаад асуух гишүүд нэрээ өгье.

Д.Сарангэрэл, Д.Тогтохсүрэн
гишүүнээр тасаллаа.

Ж.Сүхбаатар гишүүний
микрофоныг өгье.

Ж.Сүхбаатар: Би асуулт гэхээс илүүтэй мэдээллийн чанартай юм хэлье гэж бодож байгаа.

Тэгэхдээ яах вэ, асуултын хувьд иргэдэд ойлгуулах үүднээс би асуултыг нь асуугаад хэлчихье. Тийм ээ.

Хамгийн гол юм нь хотын дарга, Хэрэг эрхлэх газрын дарга хоёр орж байна.

Энэ хугацааг нь нэг хэлж өгөөрэй. Шилжилтийн үеийн зохицуулалт гэдгээ нэг тайлбарлаад нэг хэлчихвэл. Олон нийт харж байгаа учраас.

Үүний яг гол концепц, санаа бол өмнөх хотын дарга Д.Сумьяабазар.

Миний хувьд энэ бодлого чиглэлийг нь гаргасан юм.

Жилийн өмнөөс л Засгийн газар дээр ийм хууль оруулах гээд байгаа шүү нөхдүүд ээ гээд л би хуралдаанд ер нь дандаа сануулдаг байсан. Сэтгэл зүйн хувьд бэлдэж.

Хааяа иргэдэд хандаж хэлж байсан.

Тэгээд олон хүн эсэргүүцдэг байсан. Зарим нь хүлээж авдаг байсан.

Ерөөсөө гол санаа бол ерөөсөө Улаанбаатар хотыг эдийн засагжуулъя.

Эдийн засгийнх нь механизмаар нь зохицуулья. Хот төлөвлөлтийн алдаа гээд.

Бид Улаанбаатар хотыг хөгжүүлэх асуудал ярина гэдэг асуудал худлаа болчихоод байгаа юм.

Улаанбаатар хот гажуудчихсан, алдаа дутагдалтай болчихсон учраас алдааг нь засах тухай асуудал байгаа юм.

Буруу дадал, хэвшлийг нь өөрчлөх, буруу явдаг нэг ийм механизм үүсчээд байгаа байхгүй юу.

Тэрийг нэг **“зөв араншинтай”** гэдэг шиг **“хотын араншин”** гэж байдаг бол тэр зөв чиглэл рүү нь оруулах гээд эдийн засгийн механизмын аргаар явъя л гэж байгаа юм.

Тэгээд энэ дотроо энэ удаагийнх нь манай шинэ хотын даргын оруулж ирж байгаа, Засгийн газрын оруулж ирж байгаа юм бол **гэр хорооллыг орон сууцжуулах, түгжрэлийн асуудлыг нийгэд нь зохицуулсан** байдлаар орж ирж байгаа.

Энэ зөв зүйтэй байх. Бид яах вэ салангид авч үзэж байсан. Өмнө нь.

Тэгээд энэ санаа маань юу шүү дээ. Энэ явж байгаа асуудал дээр ер нь бид нар ингээд л нэг янз бүрийн үр дагавартай хөөцөлдөөд байгаа юм.

Сургууль, цэцэрлэгийн хүртээмжийг нэмэгдүүлье, зам, гүүрэн байгууламжийг нэмэгдүүлье, ажлын цагийг нь өөрчилье, худалдааны төв, захуудыг хөөж гаргая гээд л нэг ийм л юм. Ийм юм яриад түгжрэл буурахгүй.

Бас дээр нь ганц метро бариад буурахгүй.

Жишээлбэл, **метро барина** гэхэд нийтийн тээврийн сүлжээ нь сайн хөгжчихсөн байх шаардлагатай байдаг. Тэгж байж метро үр дүнгээ өгнө гэж үздэг байхгүй юу.

Тэгэхээр би гишүүддээ хандаж хэлэхэд, энэ хууль гарангуутаа шууд хэрэгжих гээд байгаа юм биш.

Би тухайн үед ажиллаж байхдаа юу гэж тооцож байсан юм гэхээр **2025 онд** маш хүнд байдалтай, гарах гарцгүй байдалд орох үед **энэ хууль магадгүй амилна.**

Угаасаа энэ зохицуулалтыг хэрэгжүүлсэн **Лондон хотын туршлагыг** жишээлбэл аваад үзэх юм бол иргэдийнх нь **60, 70** хувь нь эсэргүүцэж байсан байхгүй юу даа.

Энэ бол олонход зориулж таалагддаг хууль биш. Гарцаагүй олон улсын туршлага дээр үндэслээд эдийн засгийн механизмаар.

Үүнийг иргэд, олон нийт татвар нэмэгдүүлэхтэй, төлбөр нэмэгдүүлэхтэй холбож ойлгодог учраас ихэнх нь эсэргүүцдэг.

Тэр байтугай 2002 онд байна уу. Лондонд. Хотын захиргаагаа шүүхдэж байсан, жагсаж байсан.

Тэгэхдээ тэр хотын захиргаа нь үүнийг даван туулсны дараа бүгд зөв зүйтэй байжээ гээд өнөөдөр тэр **Лондон** загвар болчихсон. **Стокгольм** нь гэдэг ч юм уу, **Амстердам** нь ч байна уу, **Сингапур** нь ч байна уу.

Явсаар байгаад манайх тэгэхэд бусад оронтой яагаад харьцуулаад байгаа юм гэхээр Монголын нөхцөл байдал тэд нараас хүнд болчихсон байхгүй юу. Түгжрэлийн.

Тэгэхдээ их амархан гээд байгаа юм. Зам, гүүрэн байгууламж, нүхэн гарцуудыг бид хийж байгаа.

Ер нь 2024, 2025 онд их олон нүхэн гарц, замууд ашиглалтад орно. Угаасаа. Бид эхлүүлчихсэн.

Гэхдээ энэ бол тэгвэл түр зуур дандаа ачааллыг тэрхэн үед амжуулж хөнгөвчлөөд жилийн дараа гэхэд бараг ач ач холбогдлоо буцаад алдахаар байгаад байгаа байхгүй юу даа.

Тэгэхээр энэ бол дараагийн юмыг харсан хууль. Энэ хууль дээр шүүмжилмээр, хүний эрх зөрчинө гэж байгаа боловч Улаанбаатарын сая 600 мянган хүнийг хийх энэ бол том шийдэл юм шүү.

Энэ дээр мэдээж маргаан гарна.

Хүнийг шүүмжлэхэд амархан. Гэхдээ гарцаагүй үүнийг өнөөдөр хэн нэгэн хүн үгүйсгээд юм уу, зогсоогоод няцаасан ч би нэг зүйлд 100 хувийн итгэлтэй байгаа.

2025 онд үүнийг хэрэгжүүлэх л болно. Хэн ч байсан гэсэн. 2025 онд.

Тэгэхээр бид энд Улаанбаатар хотод эрх өгөх гээд байгаа болохоос биш өнөөдөр энд Их Хурал батлангуутаа ингээд үүнийг хүчиндэх гээд байгаа хэрэг биш шүү.

Өнөөдөр Улаанбаатар хотод энэ механизм нь өөрөө байхгүй.

Н.Энхболд: Х.Нямбаатар дарга товчхон хариулчих уу. 4 номерын микрофон өгөөрэй.

Х.Нямбаатар: Баярлалаа. Бид энэ хуулийн хэрэгжилтийг өргөн барих, төсөл боловсруулах явцдаа хэрэв Улсын Их Хурлаар бүх хэлэлцүүлгүүд яваад дэмжигдсэн тохиолдолд ердийн журмаараа хэрэгжих зохицуулалттай байгаа.

Гол асуудал сая Ж.Сүхбаатар гишүүний ярьж байгаачлан Нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал үе шаттай журмууд гаргаж зохицуулалт хийе.

Өөрөөр хэлбэл өнөөдөр ямар ч арга хэмжээ авахгүй яваад байвал өдөр өдрөөр Улаанбаатар хотын түгжрэл, агаар, хөрс, усны бохирдол хамгийн хүнд, бүр хэзээ ч дараа нь засаж болохгүй тэр чиглэл рүүгээ явах гээд байгаа юм.

Тийм учраас бид Улаанбаатар хотод автомашины дугаар олголттой холбоотой тодорхой зохицуулалтыг нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал хийе.

Үүнийхээ дараа нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал, Засаг даргын Тамгын газар нийслэлийн нийтийн тээврийнхээ шинэчлэлийг бүрэн утгаар нь явуулъя.

Хөдөлгөөн зохицуулалтын эрчмээ нэмэгдүүлье. Үүний дараа төлбөртэй бүс тогтоох уу, яах вэ. Тогтоовол цагийн хязгаараар байх уу, үгүй юу. Төлбөр тогтоовол төлбөр нь ямар байх вэ, үгүй юу гэдгийг Нийслэлийн иргэдийн

Төлөөлөгчдийн Хурал үе шаттай авч хэрэгжүүлэе.

Хажуугийн зогсоол, автомашины зогсоолуудын ашиглалт, эргэлтийг яаж хэрхэн сайжруулах вэ.

Үүний дараа масс тээврийн хэрэгслийг ямархуу эдийн засгийн чадавхуудаа шавхаж эхлүүлэх вэ. Ямар үе шатад ямар том метроны шугамууд үе шаттайгаар орох вэ гэдэг ийм дандаа үе шаттай хийх арга хэмжээ, авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээгээ нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал, Нийслэлийн Засаг дарга энэ хуулиар эрх авъя гэж байгаа юм.

2020 оныг хүртэлх нийслэл Улаанбаатар хотыг хөгжүүлэх ерөнхий төлөвлөгөөний хэрэгжилт нэлээд хангалтгүй гарсан.

Энэ дээр гадаад, дотоодын эрдэмтэн судлаачдын хийсэн дүгнэлтээр дараах 5 зүйлээс болж нийслэл Улаанбаатар хотыг хөгжүүлэх ерөнхий төлөвлөгөө үр дүнд хүрээгүй гэж үзсэн.

Нэгдүгээрт, хууль тогтоомжийн хувьд нийслэл энэ ерөнхий төлөвлөгөөгөө хэрэгжүүлэх бүх эрхүүдээ авч чадаагүй юм байна. Өнөөдөр хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа хууль тогтоомжууд нэг нь нөгөөтэйгөө зөрчилдөөнтэй. Энэ утгаараа нийслэл өөрөө тодорхой ерөнхий төлөвлөгөөгөө хэрэгжүүлэх эрх зүйн бүрэн боломжгүй байна.

Хоёрдугаарт, Нийслэл өөрөө энэхүү ерөнхий төлөвлөгөөгөө хэрэгжүүлэх санхүүгийн хүчин чадал боломжгүй гэсэн байна.

Гуравдугаарт, төрийн байгууллагуудын хоорондын уялдаагүй байдал зэрэг ийм хүчин зүйлүүдээс нийслэл өнөөгийн энэ ерөнхий төлөвлөгөөний алдаа гарсан гэж үзэж байна.

Тэгэхээр бид зүгээр тохиолдлын байдлаар өнөөдрийн энэ хуулиудыг гэнэт богино хугацаанд боловсруулсан зүйл биш.

Энэ өмнө нь гадаад, дотоодын судлаачид, бодлогын судалгааны хүрээлэн, нийслэл хот дээр байгуулагдсан бодлогын судалгааны хүрээлэн зэрэг байгууллагуудын гаргасан судалгаа, тооцоо, хууль тогтоомжуудын өөр хоорондын уялдааг хангах, хийсэн судалгаанууд дээрээ бид хууль зүйн техникийн хувьд боловсруулалт хийж оруулж ирсэн гэдгийг хэлбэ.

Н.Энхболд: Ж.Сүхбаатар гишүүн.

Ж.Сүхбаатар: Одоо жишээлбэл энэ хуулийн 14.3-т газар албадан чөлөөлөх шийдвэр гаргахад тухайн төсөл, арга хэмжээний нөлөөлөлд өртөж байгаа газар өмчлөгч, газар эзэмших эрхтэй этгээд улсын бүртгэлд бүртгэлтэй үл хөдлөх хөрөнгийн өмчлөгч иргэн, хуулийн этгээдийн 65-аас доошгүй хувийн дэмжлэгийг авсан байна гэж байгаа байхгүй юу.

Жишээлбэл, энэ заалт одоо хүчин төгөлдөр үйлчилж байсан бол бид **Ард Аюушийн өргөн чөлөө Шар хадны чиглэлийн хойд хөндлөн хэвтээ шугамын газрыг өнөөдөр маш хурдан хийгээд дуусах боломж байсан.** Чадаагүй.

Одоо харин юу болсон байна. Манай хэлтсүүд мэдэж байгаа байх. **3 айлаас л болж байгаа шүү дээ.**

Гэтэл Улаанбаатар хот хөндлөн хэвтээ шугамын ганцхан замтай.

Гэтэл **зөвхөн тэр 3 айлтай** ойлголцохын тулд бид олон хоногийг зарж байгаа байхгүй юу.

Гэтэл **тэр шугамыг хийхэд бид Энхтайваны өргөн чөлөөн дээр авч байгаа ачаалал 20, 30 хувиар буурчихаар л байгаа байхгүй юу.**

Тэгэхээр ийм учраас энэ хууль ямар хэрэгтэй юм бэ гээд зарим хүмүүс тэгээд байгаа юм. Энэ хуультай хуульгүй ажлаа хийгээч гэж.

Энэ хууль байхгүй болохоор чинь үүнийг чинь хийх асуудал өөрөө хүндэрчхээд хохироод байгаа.

Н.Энхболд: Баярлалаа. Яг өөр дээр нь тийм асуудал тулбал хүмүүс хууль ямар хэрэгтэй юм бэ гэж бас асуухгүй л байх л даа. Тийм ээ.

Баярлалаа. Д.Амарбаясгалан сайд нэмэх үү? 5 номерын микрофон.

Д.Амарбаясгалан: Гишүүддээ өдрийн мэнд хүргэе.

Мэдээж сая Ж.Сүхбаатар гишүүний асууж байгаа асуулт яг хариулт.

Өнөөдөр Улаанбаатар хотод тулгамдсан асуудал болсоор сүүлийн 20-иод жилийн нүүрийг үзэж байгаа.

Тэгээд үе үед Хотын дарга, удирдлагууд, Иргэдийн Хурлынхны өмнө

тулгамдсан шийдвэрлэж чаддаггүй хэд хэдэн том асуудал байдгийн нэг нь мэдээж энэ газар зохион байгуулалт, олголт, чөлөөлөлт, дахин төлөвлөлттэй холбоотой асуудал болж явж ирсэн байдаг.

Тэгэхээр энэ удаа хотын даргын зүгээс эдгээр асуудлыг хууль эрх зүйн орчинд иргэдийн Хурал, хотын даргын эрх хэмжээний түвшинд тодорхой хэмжээнд нээлттэй болгож өгөх санал хүсэлтийг Засгийн газар тавьсан. Засгийн газар бас энэ санаачилгыг улс төр талаас нь дэмжиж оруулж ирж байгаа юм.

Ер нь Ж.Сүхбаатар гишүүний түүрүүн хэлдэг үнэн байгаа юм.

Аливаа асуудал дээр мэдээж олон нийтийнхээ санаа бодлыг хараад шийдвэрлэхгүй суугаад байвал яг өнөөдрийн энэ тулгамдсан бүх асуудал яг л бахь байдгаараа байна.

Харин иргэдийн Хуралд, хотын даргад энэ асуудлыг шийдвэрлэх эрх, боломжийг үе шаттайгаар нээж өгөх. Иргэдийн Хурал маань өөрсдөө бас олон нийтийнхээ үзэл санаанд тулгуурлаж үе шаттайгаар хэрэгжүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлж чадсанаараа хотын тулгамдсан асуудал шийдэгдэх боломж бүрдэнэ гэж бидний зүгээс үзсэн.

Тэгээд өнөөдөр бас энэ асуудлыг тэр утгаар нь Засгийн газар дэмжиж оруулж ирсэн гэдгийг манай Төрийн байгуулалтын байнгын хорооны гишүүд маань ойлгож хүлээж аваарай гэдгийг хүсье.

Н.Энхболд: Баярлалаа. Б.Жаргалмаа гишүүн асууя.

Б.Жаргалмаа: Баярлалаа. Та бүхнийхээ өдрийн амгаланг айлтгая.

Сая хотын дарга хэллээ л дээ. Улаанбаатар хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөний биелэлтийг хангах энэ ажилд бас тодорхой хэмжээний энэ хууль эрх зүйн орчны шаардлага байна гэж.

Үнэхээр Улаанбаатар хот хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөгөө хэд хэдэн удаа баталсан. Ерөнхий төлөвлөгөөний биелэлт ерөнхийдөө 25 хувьтай байна гэсэн ийм тоон мэдээллийг судалгааны байгууллагууд хэлдэг.

Тэгэхээр юутай ч Монгол Улсын нийслэлийн хувьд, саятан хотын хувьд төлөвлөгөөгөө батлаад төлөвлөгөөний хэрэгжилтэд тодорхой хэмжээний хууль эрх зүй шаардлагатай байгаа юм байна гэдгийг иргэд олон нийт харж байгаа байх.

Би асуултуудаа олон нийтэд мэдээлэл өгөх үүднээс бас асууя гэж бодож байна.

Ер нь Улаанбаатар хотод байх ёстой хэмжээнээсээ илүү 700 гаруй авто тээврийн хэрэгсэл байна гэдэг ийм тоо судалгаа, мэдээлэл байгаа. 700 мянга. Уучлаарай.

Тэгээд энэ торгууль төлбөрийн асуудал ер нь байдаг боловчиг торгуулиа төлдөггүй нэг ийм жишиг тогтчихсон байгаа. Яг энэ дээр бас нэг тоон мэдээлэл өгөөч. Ерөнхийдөө ямар хэмжээнд байдаг юм.

Энэ торгуулиа төлөөгүй иргэний замын хөдөлгөөнд оролцуулахгүй байх тэр зохицуулалт яг өнөөдрийн хэрэгжиж байгаа хууль эрх зүй дээр байгаа юу, үгүй юу.

Нөгөө талаар Нийслэлийн эрх зүйн байдлын тухай хууль батлагдахтай зэрэгцээд Улаанбаатар хотын дүрэм байх ёстой. Дүрмээ батална гэдэг зүйл яригдаж байсан. Яг өнөөдрийн байдлаар Улаанбаатар хотын иргэний дагаж мөрдөх дүрмийн асуудал батлагдаж шийдэгдсэн зүйл байгаа юу?

Өөрөөр хэлэх юм бол би Улаанбаатар хотын иргэний хувьд татвар төлөх ёстой, хураамж төлөх ёстой. Би хэрвээ Улаанбаатар хотоос ямар нэгэн байдлаар хязгаарлалтын бүс тогтоох юм бол тэр бүсэд зорчихдоо татвар, хураамж төлнө гэдэг энэ сэтгэл зүйг өнөөдөр нийслэлийн иргэд маань авч чадсан болов уу. Энэ дээр бас нэг тайлбар өгөөч ээ.

Түрүүн асуусан. Энэ хууль дээр энэ хуулийн маань нэр томъёолол өөрөө түгжрэлийг бууруулах, Нийслэл Улаанбаатар хотын замын хөдөлгөөний түгжрэлийг бууруулах, гэр хорооллыг орон сууцжуулах тухай хуулийн төсөл гэж орж ирж байгаа.

Би бас нэг зүйлийг яриад байгаа. Энэ зөвхөн Сонгинохайрхан дүүрэг дээрээ болоод байгаа юм биш. Сонгинохайрхан, Хан-Уул, Баянзүрх дүүрэгт ч гэсэн байдаг.

Дахин ашиглах боломжгүй орон сууцын асуудал гээгдчихээд байдаг юм. Би дахин дахин энэ асуудлыг яриад байгаа нь гэр хорооллыг орон сууцжуулах, гэр хорооллын дахин төлөвлөлт гэдгээрээ гэр хорооллын айлууд нь орчихдог боловчиг гэр хорооллын дахин төлөвлөлт дээр дахин ашиглах боломжгүй орон сууцын хорооллын асуудал шийдэгдэхгүй байгаа.

Энэ асуудлыг ер нь хэрхэн яаж зохицуулах юм бэ?

Хууль маань дахиад гэр хорооллыг орон сууцжуулах гээд ороод ирж байгаа учраас дахин ашиглах боломжгүй тэр орон сууцын асуудлыг хэрхэн яаж шийдвэрлэх вэ гэдэг зүйлийг тодруулья.

Н.Энхболд: 4 номер. Х.Нямбаатар дарга.

Х.Нямбаатар: Бид өглөөнөөс хойш хот дээр Улаанбаатар хотын бүтцийн талаар яриад сууж байлаа л даа.

Тэгээд гэр хорооллыг орон сууцжуулах нэгж, орон сууцжуулах газар, төсөл гээд л ингээд л аягүй олон зүйлүүд яваад байгаа. Дахин төлөвлөлтийн газар ч гэдэг юм уу.

Тэгэхээр ер нь Улаанбаатар хотын үндсэн урдаа барьж мөрдөх зүйл бол “Улаанбаатар хотын ерөнхий төлөвлөгөө”.

Улаанбаатар хот ерөнхий төлөвлөгөөнийхөө хувьд энэ ондоо багтаж бид Засгийн газраараа уламжилж 2020 Улаанбаатар хотыг хөгжүүлэх ерөнхий төлөвлөгөөнийхөө төслийг өргөн барихаар бэлдэж байна.

Тэгэхээр өнөөдөр бид хот гэр хорооллыг ингэж орон сууцжуулна, ашиглалтын шаардлага хангахаа больсон орон сууцыг ингэж орон сууцжуулна гэдэг тусдаа салангид бодлого барихаасаа илүүтэй **2040 он хүртэл Улаанбаатар хотыг** ерөнхий төлөвлөгөөний дагуу хэрхэн, яаж **орон сууцжуулах** вэ гэдэг дээрээ бид илүү ач холбогдол өгөх ёстой. Нэгдүгээрт.

Хоёрдугаарт, одоо өнөөдөр бид “Их тойруу” гэж ярьдаг. Бид нарын яг өнөөдөр энэ хурал хийж байгаа хэсэг. Нийтдээ 50 га газар байгаа.

50 га газар дээр Монгол Улсын бараг бүх амьдрал өрнөж байгаа.

Төрийн ордон, Засгийн газрын ордон, Ерөнхийлөгчийн өргөө, бүх урлаг, соёлын байгууллагууд, бүх их дээд сургуулиуд, бүх эрүүл мэндийн байгууллага, нутгийн захиргааны байгууллага гээд бүгд Улаанбаатар хотын 5 зүгээс өглөө 6 цаг 30 минутаас эхлээд оройны 22 цаг, 23 цаг хүртэл нийтдээ 2 сая 900 мянган хөдөлгөөнийг энэ бүс дотроо хийж байгаа юм.

Тэгэхээр бид өмнөх 2020 он хүртэлх төлөвлөлтийн алдаагаа хамтад нь засах, ашиглалтын шаардлага хангахаа больсон орон сууцуудаа дахиж өөр байршилд орон сууцжуулах, нягтаршил ихтэй газрууд дээрээ дахиж өндөр орон сууц бариулахгүйгээр 2040 он хүртэлх барилгажуулалтынхаа алдааг засаж, ерөнхий болон хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөөгөө хэрэгжүүлэх зорилго, шаардлагын үүднээс энэ хуулийн төслийг оруулж ирсэн.

Ингэхийн тулд бид эхний ээлжинд гэр хорооллын 6 дэд төв дээр орон сууцжуулах төсөл, хөтөлбөрийг ирэх жилээс **2 төв** дээрээ илүү эрчимтэй явуулья. Төлөвлөлтийнхөө алдааг давхар засъя.

Тэр ашиглалтын шаардлага хангахаа больсон орон сууцын төлөвлөлтүүдийг энэ шинэ бүсүүд дээрээ бас барья гэдэг ийм нэгдсэн бодлоготой нэг орон сууцын бодлого, хөтөлбөртэй явах зорилгыг дэвшүүлж байгаа юм.

Дүрмийн талаар ажлын хэсэг 3 дугаар микрофон. П.Сайнзориг дарга хотын дүрэм, стандартын талаар хариулна. Н.Энхболд дарга аа.

Н.Энхболд: П.Сайнзориг дарга. 3 номер. П.Сайнзориг Нийслэлийн Засаг даргын Эдийн засаг, дэд бүтцийн асуудал хариуцсан нэгдүгээр орлогч дарга.

П.Сайнзориг: Хоёр асуултад хариулъя.

Торгууль, шийтгэврийн төлөвлөлт ерөнхийдөө ямар хэмжээтэй байгаа вэ. Улсын хэмжээнд үндсэндээ **70.1** хувийн төлөлттэй байгаа.

Үлдэгдэл энэ **30 хувь** дээр байнгын давтамжтай зөрчил гаргадаг. Торгууль шийтгэлүүд нь хуримтлагдсан ийм этгээдүүд нэлээд олон байгаа.

Дээд тал нь 13 сая төгрөгийн торгуулиа ч төлөөгүй этгээд өнөөдөр замын хөдөлгөөнд оролцоод явж байгаа асуудал байгаа.

Нэг талдаа бид энэ торгууль, шийтгэлийг төлөх асуудлуудыг бас хэд хэдэн хөшүүргүүд оруулж ирж байгаа.

Мэдээж бас нөгөө талдаа энэ торгууль шийтгэлээ төлөх төлбөрийн системийн уян хатан байдлыг зохион байгуулалтын хувьд Хууль зүй, дотоод хэргийн яамтай хамтраад хийж байгаа гэдэг зүйлийг хэлмээр байна.

Мөн энэ багц хуулиудтай хамт Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын тухай хуульд өөрчлөлт оруулаад торгууль шийтгэл болон тээврийн хэрэгслийн оношилгоонд ороогүй тээврийн хэрэгслүүдийг замын хөдөлгөөнд

оролцуулахгүй байх ийм зохицуулалтуудыг бас оруулж ирсэн.

Хотын дүрэм байгаа. “Хуульд өөрөөр заагаагүй бол хотын дүрэмтэй байна” гээд заачихсан. Нийслэлийн эрх зүйн байдлын хуулиар.

Гэвч хотын дүрэм дээр ерөнхийдөө зарим асуудлууд нь иргэдийн үндсэн эрх чөлөөнд халддаг буюу шаардлага, стандартыг бий болгож байгаа учраас үүнийг заавал хуульд тодорхой заах нь зүйтэй юм байна гэж үзсэн.

Өөрөөр хэлэх юм бол аливаа Монгол Улсын иргэдийн эрх чөлөөг хуулиар л тодорхой хэмжээнд хязгаарлаж болдог.

Тэгэхээр энэ хүрээндээ бид “хотын дүрэм”-д ямар асуудлуудыг тусгах ёстой юм бэ гэдгийг нарийвчилж зааж байна.

Өнөөдөр Нийслэлийн эрх зүйн байдлын хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтийн төсөл дээр ногоон байгууламжийн ашиглалт, хамгаалалт, цэцэрлэгт хүрээлэн буюу паркийн ашиглалт, хамгаалалт, хотод тарьж ургуулж болох мод, бут, сөөгийн сорт, дуу чимээний бохирдлын хяналт, хүүхдийн талбай, тоглоомын талбай байгуулах, түүний ашиглалт, хөшөө дурсгалын хүндэтгэлийн самбар байрлуулах ч гэдэг юм уу.

Ер нь явган болон дугуйн замын төлөвлөлт, ашиглалт.

Энэ орон сууцын нүүрний фасадын өнгө үзэмж, код гэх зэрэг **22 асуудал** байгаа.

Хамгийн сүүлд нь гэхэд нүхэн жорлонгийн шаардлага, ашиглалт ч гэдэг юм уу ийм **22 бүлэг** асуудлыг тусгасан.

Хотын дүрэмтэй байх асуудлыг энэ хуулиараа тодруулж оруулж ирж байгаа.

Зарим зүйлүүдээ Нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал буюу нийтлэг байдлаар аймаг, нийслэл батлахаар бас нэгжийн хуулийн өөрчлөлт байгаа. Энэ дээр нөгөө оршуулгын асуудал ч гэдэг юм уу.

Тэгэхээр ер нь хотод үүсэж байгаа бүхий л амьдралын энэ асуудлуудыг тодорхой хэмжээнд бас эрх зүйн зохицуулалтууд.

Нэгэнт энэ нутаг дэвсгэр дээр хамт амьдарч байгаагийн хувьд бие биетэйгээ зохицон амьдрах энэ дүрмээ дундаа боловсруулдаг, мөрддөг энэ соёл руу орох юм.

Тэгээд ер нь хотын дүрэм нь иргэдийг хязгаарлах гэхээсээ илүүтэйгээр аятай тухтай, бие биедээ хүндэтгэлтэй, яаж хотын соёлыг бий болгох вэ л гэсэн ийм амьдралын зөв дадал, зан суртахууныг бий болгох энэ чиглэлтэй л байх юм гэж эцэст нь хэлмээр байгаа юм.

Н.Энхболд: Б.Жаргалмаа гишүүн тодруулж асууя.

Б.Жаргалмаа: Энэ хууль орж ирж байгаатай холбогдуулан олон нийтийн дунд бас нэлээн хэлэлцүүлгүүд, санал солилцох ижил өрнөөд байна л даа.

Замын хөдөлгөөний төлбөртэй бүстэй холбогдуулан “**хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний 5 хувьтай тэнцэх мөнгөн дүн байна**” гэсэн энэ

зохицуулалт дээр **27 мянга** гэдэг ийм тоо яваад байгаа.

Тэгээд энэ дээрээ тодруулга мэдээллийг өгөөч ээ.

Ер нь яг энэ хуулиараа ямарваа нэгэн байдлаар энэ төлбөртэй бүс, торгуулийн ямар нэгэн хэмжээн дээр ахисан ч гэдэг юм уу, нэмэгдэх зохицуулалт бий юу?

Өөрөөр хэлэх юм та 20 мянган төгрөгийн торгуулиа төлөөгүй бол сарын дараа 28 мянга болно, 25 мянга ч болно. 2 сарын дараа тэр нь 50 мянга болно ч гэдэг юм уу. Тийм ахисан төлбөрийн асуудал байгаа юу?

Өмнө нь бас хотын даргаар ажиллаж байсан дарга нарын хувьд бас хотынхоо түгжрэл, төвлөрлийг сааруулахын тулд тодорхой хэмжээнд шилжилт хөдөлгөөн дээр хязгаарлалт хийх нэг ийм асуудал яригддаг байсан. Тэгээд Х.Нямбаатар даргын хувьд энэ талаар ямар нэгэн бодол байгаа юу?

Энэ дээр хууль, эрх зүй дээр тийм зохицуулалт ер нь байгаа болов уу?

Н.Энхболд: 4 номер Х.Нямбаатар дарга.

Х.Нямбаатар: Нэгдүгээрт, би Б.Жаргалмаа гишүүнд нэг юм хэлэхэд та Их Хурлын гишүүн хүн шүү дээ.

Гадуур хүмүүсийн ярьж байгаа, гуйвуулж байгаа юмыг, энэ сургаар ярьж байгаа юмтай яг адилхан мэдээлэлтэй байж болохгүй шүү дээ.

Энэ төсөл дээр тавьчихсан энэ үзэл баримтлал бол бид үе шаттай хотын түгжрэлийг бууруулах захиргааны арга

хэмжээ авах эрхээ нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал авъя л гэж байгаа шүү дээ. Эхний ээлжид нийтийн тээврээ сайжруулъя.

Хоёрдугаарт, замын зорчих хөдөлгөөнийхөө эрчмийг сайжруулах зохион байгуулалтын арга хэмжээ авъя.

Гуравдугаарт, шаардлагатай гэж үзвэл төлбөртэй бүс тогтоох эрхээ нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал авъя.

Энэ төлбөртэй бүс нь цагийн хязгаартай тохируулгатай байж болно.

27 мянга хүртэл гэж байгаа шүү дээ. 0-ээс. Энэ хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний 5 хувьтай тэнцэнэ гэхээр “0-ээс 27 мянга хүртэлх” төгрөгийн. Магадгүй нэг удаа зорчиход төлбөртэй бүс рүү ороход мянган төгрөг байж болно. 2 мянган төгрөг байж болно. Үүнийг нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал үе шаттай авч хэрэгжүүлбэ гэж байгаа юм.

Тэгэхээр энэ асуудлыг хэдүүлээ шийдэхгүйгээр нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал түгжрэлийг бууруулах тодорхой төрлийн захиргааны журам тогтоохгүйгээр бид энэ түгжрэлийг ямарваа нэгэн байдлаар гэтлэн давж чадахгүй.

Энэ бүх юм цогцоороо явагдах ёстой. Хөдөлгөөний эрчмийг нэмэгдүүлэх чиглэл дээр.

Дээр нь нэг зүйл нэмээд хэлэхэд дэлхийн бусад улс орнууд энэ **төлбөртэй бүсийн зохицуулалт** хийгээд **хөдөлгөөнийхөө түгжрэлийг 30 орчим хувиар бууруулсан** судалгаа, тооцоо байгаа.

Тэгээд зарим нь над руу янз бүрийн нийгмийн сүлжээгээр дайралт хийж бичиж л байна лээ.

Гаднын юм яриад байна, гаднын юм яриад байна. Дотнын юм ярь гээд байгаа юм.

Бид их хотын дүрмээр амьдрахаас өөр аргагүй болсон гэдгээ.../минут дуусав/

Н.Энхболд: Дутуу байвал дараа нь гүйцээгээд хариулчхаарай.

Д.Тогтохсүрэн гишүүний микрофоныг өгчихье. Бас нэг дараагийн хуралд яараад байх шиг байна.

Д.Тогтохсүрэн: Баярлалаа. Энэ тэгээд түрүүн Ж.Сүхбаатар гишүүн хэлдэг үнэн л дээ. Бид өнөөдөр гаргахгүй бол маргааш бүр таг болсон хойно нь ярих л асуудал болно.

Өмнө нь олон удаа бас ярих гэж оролдож байсан асуудал юм байна гэж би ойлгож байгаа.

Тэгээд л яах вэ гэхээр зэрэг одоо манай иргэдийн нөхцөл байдал болоогүй байна гээд л ингээд л хойшлогдоод л яваад байгаа ийм л асуудал.

Би хэдэн зүйл хэлье гэж бодож байна. Хамгийн том юм бол ерөөсөө орон сууцжуулах асуудал байхгүй юу.

Ер нь бид нар урт хугацаандаа орон сууцжуулж байж л энэ том юмнаас гарна. Энэ хөрсний бохирдол, агаарын бохирдол, бусад юмныхаа ард гарна.

Тэгэхээр орон сууцжуулах асуудал нэг номер гэдэг үнэхээр чухал.

Тэгээд орон сууцжуулахад хамгийн том юм дэд бүтэц. Тэгээд би нэгдүгээрт Х.Нямбаатар даргаас асуух гэж байгаа юм, орон сууцжуулахад дэд бүтцийн боломж байгаа юу? Хангамжийн. Цахилгаан, дулаан, цэвэр, бохир. Тэгээд бусад, үйлчилгээний. Энэ бол хамгийн нэг номерын асуудал. Үүнийгээ шийдэж байж орон сууцжуулах асуудал чухал.

Хоёр дахь юм бол иргэдийн худалдан авах чадварын асуудал байгаа юм. Манай гэр хороололд байгаа иргэд би янз янзын л орлоготой байгаа. Тэгээд орон сууцад оръё гэж бүгдээрээ хүсэж байгаа боловчиг худалдан авах чадвараасаа шалтгаалж орж чадахгүй байгаа юм.

Тэгэхээр бодвол энэ хот худалдан авах чадварыг нэмэгдүүлэхээс гадна өөр орон сууцын хөтөлбөр хэрэгжүүлэх юмнууд байгаа юу? Энэ бол хоёр дахь том асуудал байгаа юм.

Гурав дахь асуудал бол бидэнд орон сууцжуулахад хамгийн учиртай хандах юм бол хэсэгчилсэн төлөвлөлтүүдээ хийж, түүнийгээ мөрдөж ажиллах тухай асуудал байгаа юм.

Одоо би Яармагийг боддог юм. Яармаг саяхны хороолол. Бараг 2010 оноос хойших хороолол. 2012 оноос хойш.

Гэтэл Яармаг бол ингээд дампуурчихсан юм шиг болсон. Газар олголт маш замбараагүй болчихсон. Замбараагүй болчихсон. Тэгээд арилжаа наймаанд ороод дийлдэхээ больсон.

Тэгэхээр энэ төлөвлөлт хийгээд төлөвлөлтөө маш нарийн мөрдөх тухай

асуудал байгаа юм. Тэгээд үүнтэй холбогдуулаад би юу гэж хэлэх гэж байгаа юм гэхээр ерөнхий болон хэсэгчилсэн төлөвлөлтийг мөрдүүлэх. Дээр нь энэ барилгын стандартыг бий болгох тухай асуудал байгаа юм.

Энэ хоёрыг нийлүүлж би эрх зүйн хүрээнд нь Барилгын хууль дээр зохицуулалт хийх зайлшгүй шаардлага болчихоод байгаа юм.

Одоо Улаанбаатарт өнөөдөр энэ машинаас гадна яваандаа энэ машин. Ер нь түгжрэл үүсгэж байгаа юм чинь нэг дэх нь машин байгаа.

Хоёр дахь нь, орон сууц байхгүй юу. Төлөвлөлтгүй. Манай барилгын компаниуд яадаг вэ гэхээр 3 барилгын зөвшөөрөл аваад 6 барилга барьчихдаг. 10 давхрын зөвшөөрөл аваад л 20 давхар болгочихдог. Үүнээс чинь түгжрэл бий болж эхэлж байгаа байхгүй юу.

Тийм учраас энэ барилгын стандартыг бий болгох чиглэлээр ер нь энэ хууль нь тусгагдаагүй байна. Цаашдаа ер нь ямар арга хэмжээ авахаар төлөвлөж байгаа юм бэ гэдэг асуудал байгаа юм.

Гурав дахь асуудал. Яах вэ төлбөртэй бүстэй холбоотой асуудал энэ хэвлэл, мэдээллийн хэрэгслээр яваад л байгаа юм.

Төлбөртэй бүс дээр би юу гэж асуух гэж байна вэ гэхээр ер нь төлбөртэй бүсийг бий болгосноороо түгжрэлийг ямар хэмжээнд буурна гэж тооцов оо? Энэ хийж байгаа бүх ажлууд тооцоолол дээр хийгдэж байгаа. Би тооцооллыг нь асуух гээд байгаа юм.

Ер нь нэг ийм л хэмжээний бууралт одоо энэ төлбөртэй бүсээс гарна гэж.

Сөрөг үр дагавар нь юу үүсэх вэ гэдэг асуудал байгаа юм.

Дараагийн хоёр дахь асуудал нь. Эхнийх нь татвартай холбоотой асуудал байгаа юм.

Одоо ер нь Монгол Улсад хоёр бүртгэл бий болох нь. Монгол Улсын хэмжээний авто тээвэр, өөрөө явагч хэрэгслийн бүртгэл, нийслэлийн авто тээвэр, өөрөө явагч хэрэгслийн бүртгэл. Энэ хоорондын үнэ, татвар, бүх харилцаа өөр өөр болох нь ээ гэж ингэж ойлгож байна.

Яах вэ нэг талаасаа нийслэл дээр ийм өндөр үнэтэй машин унах шаардлага зөв. Нөгөө талаасаа улсын хэмжээнд нийт дүнгээрээ автомашины үнэ нэмэгдчихэж байгаа.

Тэгэхээр энэ хоёр бүртгэл.../минут дуусав/

Н.Энхболд: Х.Нямбаатар дарга 4 номер.

Х.Нямбаатар: Би Д.Тогтохсүрэн даргын асуултад маш товчхон хариулна.

Монгол Улсын хэмжээнд автомашины бүртгэл хоёр тусдаа болохгүй. Зөвхөн нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал нийслэл Улаанбаатар хотод олгогдох автомашины дугаарын дээд хязгаарыг л баталж өгнө.

Бүртгэлийг яг одоогийн Авто тээврийн үндэсний төв бүртгэлээ явуулна. Нийслэл хотод байгаа бүртгэлтэй автомашины дугаар

шилжилттэй холбоотой журмыг мөн нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал тогтооно.

Түүнээс биш улсын хэмжээний нэг бүртгэл явагдана. Шилжилт хөдөлгөөнийг хийдэг байгууллага нь хуучнаараа байна гэдэг зүйлийг хэлэх гэж байгаа юм.

Хоёрдугаарт, таны хэлж байгаа Барилгын тухай хуульд өөрчлөлт орж байгаа.

Барилгын дүрэм, журам барилгажих талбай, стандартад энэ хуулиар бас өөрчлөлт орж байгаа.

60, 40 гэдэг харьцаатай болж байгаа юм. Нийт олгогдсон газрын **60 хувь дээр нь барилгажилт**, авто зам хийгдэнэ. **40 хувь дээр нь ногоон байгууламж** баригдана гэдэг ийм стандарт руу явж байгаа. Одоо 70, 30 байгаа. 70, 30 нь ч мөрдөхгүй байгаа.

Үүнийг бид шинээр гэр хорооллыг орон сууцжуулах бүсүүд дээрээ 60, 40-ийн харьцаатайгаар явуулах гэж байгаа.

Дээр нь таны асуусан дэд бүтэцтэй холбоотой юм нь дээр би товч хариулъя. Бид нар ер нь энэ. Би салбарын сайд нартай ч бас санал солилцоод. Би өнөөдөр Ц.Даваасүрэн сайдтай уулзаж амжаагүй явж байна.

Ер нь цаашид бид ийм төвлөрсөн дулаан хангамж, төвлөрсөн усан хангамж, төвлөрсөн цахилгаан хангамж гэдэг асуудлаасаа бид бодлогын хувьд өөрчлөлт гаргая гэж байгаа юм.

Азийн хөгжлийн банктай хэрэгжүүлж байгаа сүүлийн бараг 10-аад жил хэрэгжүүлж байгаа энэ дэд

төвүүдийн концепт нь ч гэсэн яг энэ чиглэлээр явж байгаа.

Одоо бид энэ хууль батлагдах аваас ирэх жил бид нийслэл Улаанбаатар хотод анх удаагаа Сэлбэ дэд, төв Баянхошуу дэд төвүүд дээр 20 мянган айлын орон сууцын төслийг хэрэгжүүлж эхлэх гэж байгаа юм.

Тэгээд Д.Тогтохсүрэн дарга асуугаад байгаа нь, манай энэ барилгыг чинь иргэд авах юм уу гээд. Бидний эхний хэрэгжүүлэх **12 мянган айлын орон сууцын төсөл** цэвэр газрыг орон сууцаар солих нөхцөлтэйгөөр нийслэл өөрөө 12 мянган айлын орон сууц барья.

Энэ босгосон зардал дээрээ бид 600 орчим га газрыг нийслэл өөр дээрээ бүртгэж аваад эргүүлээд барилгын компаниудад цогцолбор байдлаар нь орон сууц барь гэдэг байдлаар дуудлага худалдаагаар зарж нийслэлд босгосон хөрөнгөө зарья.

Үүний үр дүнд бид **50 мянга орчим гэр хорооллын айл өрхүүдийг орон сууцжих** бэлэн газар төлөвлөлтүүдийг бий болгоё.

Одоо бидний алдаа чинь нэг барилгын компани 2 айлын юм уу, 3 айлын газар аваад дээр нь хоёр 10, 16 давхар байшин бариад бөгс эргэх зайгүй юм хийгээд байгаа. Энэ төлөвлөлтийн алдаагаа засъя гэж байгаа юм.

Дулааны хангамж саяын бид нарын эхлэх гэж байгаа юунууд дээр бүх дэд бүтцүүд шийдэгдсэн байгаа.

Цаашид бид дулаан хангамжийг ер нь хэсэгчилсэн дулаан хангамж, газын уурын зуухнууд руу шилжүүлэх ийм л

төлөвлөлт рүү явж байгаа гэдгийг хэлье. Төлбөртэй бүс дээр бол.../минут дуусав/

Н.Энхболд: Д.Тогтохсүрэн. Микрофоныг өгье.

Д.Тогтохсүрэн: Би нэмэлт асуулт асуух гээд байгаа юм. Х.Нямбаатар даргаас.

Одоо нөгөө дэд бүтэц. Би бол нөгөө дэд төвүүдэд шилжүүлэх асуудал аягүй чухал байгаа юм.

Ер нь том хотууд дээр хамгийн чухал юм нь дэд төвүүд байдаг. Тэгээд манай хотынхон сүүлийн үед яриад эхэлчихсэн байна лээ. Энэ дэд төвүүдэд хэзээ ер нь шилжье гэж байгаа юм бэ? Эрх зүйн орчин энэ хуулиуд дээр орж ирсэн үү?

Энэ дэд төвүүдийг бий болгож, түүгээр нь дамжиж л явах ёстой. Тэгээд энэ бол нэг талаасаа харахад Улаанбаатар хотыг олон хэсэг болгож задлах тухай асуудал гарч ирж байгаа байхгүй юу.

Тэгээд энэ өөрчлөлтийг ер нь хэдийд хийхээр төлөвлөж байгаа юм бэ?

Түрүүн би хэлсэн. Хоёр дахь юм ерөөсөө л эцсийн эцэст очоод нөгөө худалдан авах чадвар дээр очоод байгаа юм. Энэ дээр нийслэлийн зүгээс орон сууцад орох иргэдэд тодорхой дэмжлэг, юм байна уу гэдэг ийм л асуудал байгаа юм.

Н.Энхболд: Х.Нямбаатар дарга. Хэн хариулах вэ? 4-ийн номер.

Х.Нямбаатар: Д.Тогтохсүрэн дарга, бид нарын хуулийн төсөл дээр бичсэн зүйлийг л асууж байна.

Бид нар ерөөсөө энэ дээр дэд төвүүд гэдэг ойлголтыг энэ хуульд анх удаагаа оруулж ирж байгаа юм.

Тэгээд дэд төвүүдээ түшиглээд бид Улаанбаатар хотын гэр хорооллын айл өрхүүдийг **“6 дэд төв”**-д түшиглэсэн орон сууцын цогцолбор хороолол болгоно.

Нийгмийн барилга, байгууламжууд, энэ Улаанбаатар хотын их тойрууд төвлөрсөн их дээд сургуулиудыг дэд төвүүдэд нүүлгэн шилжүүлж, төвлөрлийг задлах, ажлын байруудыг бий болгох, хүнс, хангамжийн төвүүдийг бий болгох, хүнсний худалдааны төвүүдийг бий болгох, аж ахуйн нэгж, байгууллагуудын энэ дэд төвүүд дээрээ хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөөний хувьд шилжүүлэх л ийм ажил хийж байгаа юм.

Д.Тогтохсүрэн дарга эхний төсөл дээр байна шүү дээ. Та анхааралтай сонсож байгаарай.

Эхний төсөл дээр ерөөсөө энэ нөлөөлөлд өртөж байгаа **858 га газар дээр байгаа 12, 13 мянган айл өрхүүдийг бүхэлд нь байрыг газраар солино** гэсэн ийм концепцоор шууд сольж байгаа.

Энэ хугацаанд яах вэ гэвэл айлуудыг түрээсийн орон сууцад байлгах, нөхөн олговрыг нь төр өгөх, эсвэл шууд нийслэлийн орон сууцын корпорацад байгаа байрыг байраар солих гэдэг л ийм зарчим байгаа юм.

Тийм учраас гэр хорооллын айл өрхүүд энэ тохиолдолд төлбөрийн чадваргүй байдал ч юм уу, худалдан авах чадвар ерөөсөө нөлөөлөхгүй.

- **“Байрыг байраар солино”**,
- **“Газрыг байраар солино”**,
- **“Хашааг байраар солино”**.

Н.Энхболд: Баярлалаа. Ж.Батсуурь гишүүн асуулт.

Ж.Батсуурь: Бүгдэд нь өдрийн мэнд хүргэе.

Нийслэл Улаанбаатар хотын замын хөдөлгөөний түгжрэлийг бууруулах, гэр хорооллыг орон сууцжуулах тухай хуулийг нэн яаралтай горимоор оруулж байгаа юм байна.

Би ер нь бусад хуулийг нэн яаралтай горимоор оруулахыг дэмждэггүй. Гэхдээ энэ бол цаг хугацаа нь болсон. Яаралтай хэлэлцэх шаардлагатай үүднээс ингэж оруулах нь зөв байх гэж бодож байна.

Х.Нямбаатар сайдаас хэдэн зүйлээ асуух гэсэн юм. Хотын даргаас.

Энэ түгжрэлийг бууруулахад нүхэн замын асуудлыг та ер нь судалж байгаа юу? Би ойлгохдоо Улаанбаатар хот 4 уулын голд баригдсан. Тэгээд энэ тойрог замын асуудал би их чухал гэж ойлгодог хүн.

Жишээлбэл, Хайлаастайгаас Чингэлтэй рүү, Чингэлтэйгээс Дамба руу явахад заавал хотын төвөөрөө орж байж дотор орж ирж түгжирчхээд гадагшаа явдаг.

Тийм учраас энэ уулуудыг нүхэлдэг арга байхгүй юу. Бид чинь гадагшаа дотогшоо явж байхад том том уул руу явж байгаад л шууд нүхлээд нүхлээд явчихдаг.

Тэгээд та бүхний яриад байгаа зүйл бол маш олон зүйлийн гарц гаргалгааг ярьж байна.

Тэр дотор би энэ уул нүхлэх тухай ерөөсөө сонсогдохгүй байх юм. Тэгэхээр энэ тал дээр та ер нь анхаарах зүйл байна уу гэж.

Дээр нь мэдээж та 7, 8, 9 дүүрэгтэй. Ганцаараа нөгөө “тэмээ туйлаад тэнгээ эвдэхгүй” гэдэг шиг ийм зүйл байж болохгүй юу. Дүүрэг болгон дээр энэ цахимаар хаана зам өргөтгөвөл, хаана зам сэтэлбэл, альныг богино эргэлт хийвэл, хаана хаана ямар хэрэггүй объект байгааг жолооч нараас асуувал яасан юм бэ? Зурагтай нь. Ингээд дүүрэг дүүрэг дээр.

Тэгэнгүүт Бат гэдэг хүн байна. Энд хэрэггүй гуран өгөршсөн мод байна. Энэ гурван модыг авчих юм бол энд 30 машины зогсоол бий болох нь. Энд богино эргэлт хийчих юм бол би түгжрэхгүй болох нь ээ. Эсвэл энэ ямар ч хэрэггүй 3 давхар байшин байна. Үүнийг бага үнээр ч гэдэг юм уу худалдаж аваад зогсоол болговол гээд. Гэх мэтчилэггийн ийм жижиг ажлуудыг бүх дүүрэгт зэрэг хийвэл таны ажил нэлээн хөнгөрөх байх.

Мэдээж. Би ч одоо энэ 4, 5 минутад юу хэлэх вэ. Ийм учраас энэ тойрог замын асуудал, нүхэн замын асуудал.

Жишээлэх юм бол Төв аймаг руу Богд уулыг доогуур нь холбож болохгүй юу. Хэрвээ холбоно гэх юм бол энэ холбож байх хугацаанд Төв аймгийн дэд бүтцийг сайжруулаад тэнд орон сууцын хороолол нь баригдаж л байг. Орон сууцын хороолол дуусаж байхад нүхэн зам наанаас нь нэвтрээд орж байхад нэг

өдөр нээлт хийж байхад ч болохгүй юм байхгүй шүү дээ.

Тэгвэл Төв аймаг дээр эрх зүйн гарц гаргалгаа хийхэд хууль гээд байхгүй. Энэ иргэдийн хурлаар асуудлыг шийдэх гэх жишээний.

Дээр нь газрыг нь доошоо ормоор байна. Одоо жишээлэх юм бол манай Төрийн ордон гэхэд доороо **B1, B2** байхгүй. Бусад газрын Төрийн ордон ч байна уу, хаана ч байна доошоогоо **B1, B2, B3** гээд ингээд алга болдог.

Тийм учраас газрын дээшээ биш доошоо орох тал дээр ер нь анхаарч байгаа зүйлүүд юу байна вэ гэж.

Тэгээд таны очиж байгаа ажил их сонирхолтой ажил л даа. Хууль гээд байхгүй. Өдөр болгон үр дүн нь гарна. Зам өргөтгөвөл маргааш нь тэнд түгжрэхгүй болно. Байшин нураавал бас тэнд асуудлууд бий болно.

Тэгэхээр би зөвхөн замтай холбоотой асуудлууд дээр л санаа оноогоо хэлж байгаа юм.

Тэр дахин төлөвлөлт, орон сууц гээд явах юм бол та нар зөндөө л ярьж байна. Энэ нүхэн зам, тойрог замын асуудлууд.

Захын зам тавигдчих юм бол тэрийг дагаад очих дэд бүтэц бол хувийн хэвшлээс босчихно. Босчихно. Хувийн хэвшил зам тавихгүй шүү. Харин тавьсан сайн замыг дагаад тэр дэд бүтцээ аваад орон сууцаа барья гээд очих компаниуд олдох байх л гэж би ингэж найдаж байна. Баярлалаа.

Н.Энхболд: Х.Нямбаатар дарга 4 номер.

Х.Нямбаатар: Баярлалаа. Би Ж.Батсуурь даргатай жич уулзаж.

Нийслэлийн бодлогын судалгааны хүрээлэн дээр яг саяын таны ярьсан бараг бүх асуудлуудаар судалгаа хийгдсэн байгаа.

Нийслэл хот 2020 онд анх өөрийнхөө бодлогын судалгааны хүрээлэнтэй болоод судлаач, эрдэмтдийг үндсэн болон гэрээт байдлаар цалинжуулаад Улаанбаатар хотод тулгамдаж байгаа бүх асуудлуудаар тодорхой судалгааны ажлууд хийгдээд, өмнө нь олон улсын байгууллагуудаас хийгдсэн суурь судалгаануудтай нэгтгэх, тэд нарын хоорондын уялдааг хангах чиглэлээр ажлууд хийсэн байна лээ.

Энэ хүрээнд сая таны ярьж байгаа тойрог хурдны зам, нүхэн зам, Богд уултай шууд туннелээр холбогдох асуудлуудаар хийсэн судалгаануудыг бид танд жич танилцуулъя.

Хамгийн гол нь нийслэл хотод маш олон зүйлүүдийг хийх төлөвлөлт, мөрөөдөл байгаа боловчиг бүх зүйл нөгөө санхүү, хөрөнгө оруулалт гэдэг зүйл дээрээ л гацаж байгаа юм.

Тэгээд дээр нь бидэнд гаднын хөрөнгө оруулалттай төслүүд гээд жижиг жижиг эдийн засгийн үр өгөөж багатай олон төслүүд хэрэгжиж ирсэн юм билээ.

Жишээ нь, хог боловсруулах чиглэлээр Улаанбаатар хотод Европын сэргээн босголтын банк, Азийн сан, Азийн хөгжлийн банк гээд маш олон донор байгууллагуудын төслүүд зөвхөн жижиг жижиг туршилт судалгаануудыг хийгээд ирсэн. Үр дүн, үр өгөөж багатай юм билээ.

Тийм учраас бид цаашид гаднаас авч байгаа зээл, тусламж бодлогыг нэгтгэх, өрийн удирдлагаа зохицуулах нэгжүүд шинээр байгуулагдсан юм байна.

Тэгэхээр энэ дээр бид тооцож үзэж байгаад эхний ээлжинд бид 11 дүгээр сарын дундуур Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улсын төрийн өмчит компаниудтай тойрог хурдны зам, метроны төсөл дээр хэрхэн барьж байгуулах, төсөвт өртгөө хэрхэн нөхөн төлөх талаар хэлэлцээрийн ажил эхэлж байгаа гэдгийг би танд тойм мэдээллийг хийе.

Энэ хэлэлцээр энэ оны төгсгөл гэхэд эцэслэж үр дүнд хүрсэн тохиолдолд бид Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөл оруулж ирэхээр төлөвлөж байгаа гэдгийг товчхондоо хэлье.

Төв аймаг, Улаанбаатар хот гэдэг гарцаа байхгүй өөр хоорондоо эрх зүйн болоод бусад бүх байдлаар интеграцад орох байршилтай газрууд.

Тэгэхээр цаашид бид энэ хууль дээр Төв аймгийн газар нутгийг ямарваа нэгэн байдлаар хот руу шилжүүлэхгүйгээр Төв аймгийн нутаг дэвсгэр дээр дагуул дэд төвүүдээ байгуулах, эдийн засгийн чөлөөт бүсээ байгуулах, нөгөө талдаа Төв аймгийн эдийн хэсгийг дэмжиж өгөх ийм зохицуулалтуудыг бас оруулж ирсэн гэдгийг танд товчхондоо хэлье.

Тэгээд би тантай уулзаж, та бас аймгийн даргаар олон жил ажилласан хүний хувьд хот суурин газрыг хэрхэн удирдах тал дээр, бид нар бас ямар бодлогууд дэвшүүлж байгаа гэдэг зүйлүүдээ танилцуулж бас нэг ажил

хэрэгч яриа өрнүүлье гэдэг ийм зүйлийг хэлье.

Н.Энхболд: Ж.Батсуурь гишүүн тодруулья.

Ж.Батсуурь: Тийм. Боломжууд байгаа.

Би саяхан нээлттэй сонсгол хийх гээд КОВИД-ын үеийн зардлыг авч үзэхэд тэнд бараг 20 их наядын асуудал яригдаж байгаа байхгүй юу.

Тэгээд нэг айлыг 100 сая орчмоор дэмжлэг өгье гэхэд тэнд 200 мянган айл. 200 мянган айлыг нэг айл 3 өрхтэй гэх юм бол 600 мянган хүн яндангаас салчих боломжууд байгаа.

Тийм учраас одоо энэ жижиг сажиг тэр “**муу эрд халдага дараа**” гэж үг байдаг шүү дээ. Тийм жижиг сажиг тэр юмнуудаа болиод том бүтээн байгуулалт руу орох хэрэгтэй.

Тэгээд Улаанбаатарт газар чөлөөлнө гэж ноцолдож байснаас Төв аймаг дээр 50 мянган айлын орон сууц эхлүүлчих юм бол тэнд ямар ч газар чөлөөлөхгүй. Тэрийг дуусаж байхад наанаасаа бүхэл бүтэн улс байна даа нэг цолоод орчих байлгүй дээ. Гэх мэтчилэнгийн ингээд барилгын бүтээн байгуулалтын цаг чинь, 1, 2, 3 сард тооцоо хийгээд л 4 сарын 01-нд ажил эхэлдэг.

Тийм учраас 5, 6 сард.../минут дуусав/

Н.Энхболд: Болсон уу? Санал байсан уу? М.Оюунчимэг гишүүн.

М.Оюунчимэг: Улаанбаатар хотын түгжрэл болоод гэр хорооллыг

орон сууцжуулах хууль, дүрэм, стандарттай холбоотой асуудлыг аль эртний хийх ёстой байсан. Дэндүү хоцорч орж ирж байна.

Тэгэхдээ Х.Нямбаатар сайд ажлаа аваад ингээд шуурхай оруулж ирж байгаад үнэхээр талархаж байна.

Яагаад гэвэл энд дүгнэлт хийж бичсэн байна л даа. 2019 оноос хойш гэр хороололд орон сууцад юм уу, түрээслээд өмчлөх орон сууцанд гэхээр 2200-аад хүн буюу 1.2 хувьтай байна гэдэг чинь гэр хорооллыг барилгажуулах дэд төвд бий болгох, инженерийн хэсэгчилсэн ажлууд явагдах. Энэ бол бараг зогсонги байдалтай болчихсон л доо.

Нөгөө Э.Бат-Үүл даргын үед баахан Чингис бондоос гээд орон сууцжуулна гээд маш их найдварууд төрүүлээд. Уг нь овоо юм эхлэх нь гэсэн. Даанч тэгээд ажил яваагүй зогсчихсон. Дараагийн хотын дарга нар баахан төлөвлөгөөнүүд гаргасан.

Тэгээд одоо ингээд өөр төлөвлөгөө орж ирж байна. Яг үнэнийг хэлэхэд хөрсний бохирдол бол үнэхээр одоо худаг, ус руугаа орчхоод байна шүү дээ. Улаанбаатар хотын хөрсний бохирдол дээд цэгтээ хүрчихсэн.

Энд зөвхөн гэр хорооллын асуудал биш. Энэ бүх нийслэл Улаанбаатар хотын сая 600 хүний эрүүл мэндтэй холбоотой асуудал болоод хувирчхаж байна. Сая энэ зуны тэр үер усны аюул бол энэ хөрсний бохирдлыг ямар түвшинд хүргэчихсэн. Үүнийг бид нарт тодорхой өөрсдөө нотлоод өгчхөж байна л даа.

Тийм учраас түрүүн хэлж байна. Төвлөрсөн гэхээсээ илүү хэсэгчилсэн дэд төвүүд бий болгоод ажил явна гэдэг бол

маш зөв. Яагаад гэвэл айлууд ихэнх нь гэр хорооллын айлуудаас судалгаа авахад хашаандаа хаус бариад сайхан амьдармаар байна гэдэг санал асуулгаар хамгийн их байдаг юм.

Тийм учраас энэ рүү илүү анхаарлаа хандуулаад явж байгааг би дэмжиж байна. Харин би Х.Нямбаатар сайдаас асуумаар байна.

Өмнөх Засаг дарга нарын үед гэр хорооллыг барилгажуулах гэхэд баахан бүсчлээд. Энэ хэсгийг нь эхний ээлжид орон сууцад оруулна, энэ төлөвлөлт явуулахгүй, энэ хэсэгт нь дэд бүтэц, дэд төв авчрах учраас газар нь чөлөөлөгдөнө ч гэдэг юм уу гээд хэдэн хэсэг хуваагаад баахан журмууд гарчихсан байгаад байгаа.

Тэгээд одоо тэр бүх журмууд хүчингүй болж байна гэсэн үг үү? Одоо энд гарчихаар өмнөх тэр гэр хорооллыг хэдэн бүс болгоод орон сууцжуулах, дэд бүтэцжүүлэх гээд баахан төлөвлөгөөнүүд гаргасан. Тэр дагуу зарим айлууд нүүж ч чадахгүй хашаандаа нэг хаус сайхан бариад явчихъя гэхээр танайх төлөвлөлтөд орчихсон, танайх юу ч хийж болохгүй ч гэдэг юм уу ингээд гэр хорооллын айл өрхүүдийг үнэхээр хүнд байдалд оруулчихсан дүрэм, журмууд байсхийж байгаад л баахан гарсан.

Тэгэхээр энэ бүгд одоо ер нь хүчингүй болох уу гэдэг дээр нэгд асуулт асууя.

Хоёрт нь, одоо улсын төсөв дээр нийслэл Улаанбаатар хотын түгжрэл, тэр гэр хорооллыг барилгажуулахтай холбоотой төсөв бараг байхгүй байгаа. Энэ жилийн улсын төсөв дээр гэр хорооллын санхүүжилт, гэр хорооллыг барилгажуулах төсөл бараг суугаагүй.

Тэгээд үүнийг гаргаж тавихаар нийслэл Улаанбаатар хот өөрөө төсөв, хөрөнгөө гаргаад хорооллыг барилгажуулах, инженерийн хэсэг, дэд төвүүд татах бүгд нийслэл дээр бондоо гаргаад явчихна гээд. Улсын төсөв дээр яг үүнтэй холбоотой төсөл, хөрөнгө байхгүй байгаа.

Тэгэхээр энэ дээр хот ямар байр суурьтай байгаа юм? Улсын төсөвтөө энэ маань уяж явахгүй, тусдаа нийслэл өөрөө төсвөө гаргаад, хөрөнгө мөнгөө босгоод энэ том ажлаа гүйцэтгээд явах юм уу? Энэ дээр нэг тодорхой хариулт авахыг хүсэж байна.

Гуравт нь, одоо улсын төсөвтэй холбоотой дагалдах хуулиуд орж ирсэн. Энэ дагалдах хууль дээр ипотекийн зээлийн 60 гаруй хувийг хөдөө орон нутагт орон сууц барихад иргэдэд ипотекийн зээл олгоно. Нийслэл Улаанбаатар хот бол 40 орчим хувь гээд ийм хувь зааж орж ирээд байна шүү дээ.

Гэтэл энэ судалгаагаар иргэдийн дэд бүтэцжүүлэх, хашаандаа хаустай амьдрах хүсэл нь нийслэлийн хүн амын бараг 70, 80 хувьтай байгаад байна.

Тэгээд үүнийг яаж бүгдээрээ улсын төсөвтөө, энэ ипотекийн зээлтэй уях, холбох уу? Эсвэл бүр энэ бүх юм зөвхөн нийслэл өөрөө бие даагаад хариуцаад явах м бодлого яваад байгаа юм уу гэдгийг одоогийн улсын төсвийн нөхцөл байдлаас харахад харагдаж байна л даа.

Тэгээд ийм гурван зүйлд хариулт авъя.

Н.Энхболд: Х.Нямбаатар дарга хариулах уу? Эхлээд, П.Сайнзориг уу? Х.Нямбаатар дарга, 4 номер.

Х.Нямбаатар: Баярлалаа. М.Оюунчимэг гишүүн ээ.

Ер нь энэ жилийн тэр улсын төсөв дээр Улаанбаатар хотыг орон сууцжуулах чиглэлээр нэг ч төгрөгийн төсөв тавигдаагүй байгаа.

Бид яаж шийдэх гэж байгаа вэ гэвэл бид энэ хууль батлагдсаны дараа Улаанбаатар хот нөгөө дотооддоо гарах бондоосоо татгалзаад гадагшаа бонд гаргая гэдэг ийм төлөвлөлтөө хийгээд одоо бэлтгэл ажил хангагдаад явж байгаа.

Ингэхдээ бид **“Ногоон бонд”** гаргахаар төлөвлөж байгаа. Бэлтгэл ажлууд яг төлөвлөсөн хуваарийн дагуу явж байгаа.

Одоо бид нар дээр бас тодорхой эх үүсвэрүүд босчихсон байгаа. Эд нарыгаа бүгдийг нь нийлүүлээд эхний ээлжид Сэлбэ дэд төвийн орон сууцын цогцолбор хороолол 12 мянган айлын орон сууцын хорооллын ажлыг ирэх жил барилга угсралтын ажил эхэлнэ.

Энэ 12 мянган айлын орон сууц баригдсан тохиолдолд энэ ойр хавийнх нь 32-ын тойргоос хойших гэр хорооллын айл өрхүүдийг нөгөө орон сууцынхаа хороолол руу газрыг нь солих замаар бүгдийг нь нүүлгэн шилжүүлэх төлөвлөгөөтэй байна.

Энэ ажил зөвхөн ганц энд эхлэхгүй. Дэд бүтэц нь дууссан Баянхошуу дэд төв дээр бас параллель эхэлж явна гэдгийг танд хэлье.

Ипотекийн бодлогыг засаг дээр сая яригдсан. Юу гэж ярьсан бэ гэвэл Улаанбаатар хотоос хөдөө рүү нүүх нүүдэл хөдөлгөөнийг нэмэгдүүлэхийн тулд ирэх жил Засгийн газар ипотекийнхээ эх үүсвэрийг нэмэгдүүлж хөдөө орон нутагт олгогдох ипотекийн хувь хэмжээг нэмэгдүүлье гэдэг ийм бас давхар бодлого явж байгаа гэдгийг Ерөнхий сайд хэлсэн.

Дараагийн дугаарт гэр хорооллыг орон сууцжуулах, хэсэгчлэн дэд төвүүд байгуулах бодлогоо тодорхой болгооч ээ гээд.

Харин тийм. Яг одоо аль хавийн айл өрхүүд хэзээ орон сууц руу газрыг байраар солих юм гэдэг бодлого ойлгомжгүй явж байгаа учраас зарим иргэд, хороо, захиргааны байгууллагууд тухайн ойр орчмоо тохижуулж болдоггүй, байшин саваа шинээр барьж болдоггүй ийм ойлгомжгүй бодлогыг бид энэ хууль батлагдсан тохиолдолд маш тодорхой болгоно.

Энэ хууль дээр **Нийслэлийн Орон Сууцын Корпорацийн** чиг үүргийг хуульчилж өгч байгаа.

Нийслэл Улаанбаатар хотод орон сууцын бодлогыг ямар байгууллага хэрэгжүүлэх, ямар ажлын уялдааг өөр хооронд нь хангах, аль орчмын айл өрхүүд хэдээс хэдэн онд орон сууцын хороолол болох, аль орчим нь ийм таун хаусны хороолол хэлбэрээр хөгжих гэдэг энэ асуудлууд мөн удахгүй Их Хуралд орж ирэх Улаанбаатар хотыг 2040 он хүртэл хөгжүүлэх ерөнхий төлөвлөгөөний төсөл дээр маш тодорхой тусаж орж ирж байгаа.

Эдгээр хууль тогтоомж болон бодлогын баримт бичгүүд батлагдсан

тохиолдолд нийслэлийн иргэдэд нийслэл Улаанбаатар хотоос бүс бүсээр нь төлөвлөлт болон бүтээн байгуулалтын ажлууд хийгдэх он цаг, цаг хугацааны дарааллуудыг нийтэд чөлөөтэй тодорхой зарлана гэдгээ бас хэлье.

Н.Энхболд: М.Оюунчимэг гишүүн 1 минут.

М.Оюунчимэг: Энэ орж ирж байгаа хуулиудыг цаг алдалгүй батлаад гаргана гэдэгт би итгэлтэй байна.

Тэгээд үүний зэрэгцээ Х.Нямбаатар сайд аа,

Одоо нөгөө **2017-2019 онд Үндэсний олон нийтийн радио, телевиз орчмын гэр хорооллын доогуур 40 тэрбум төгрөгийн инженерийн шугам татчихсан байгаа** юм. Үнэхээр тэр **Герман Улсын 40 хэмийн хүйтэнд хүртэл**. Маш сайн чанарын.

Гэхдээ тэнд байшин барина гээд **“Эрэл”** гээд баахан компаниуд аваад өнөөдөр хүртэл хүрз ч хөдөлгөөгүй тэр хавийн айлууд нь хүнд байдалтай. Гэхдээ бүх дэд бүтэц, халуун, хүйтэн ус шугам ирчихсэн байгаа.

Тэгээд та хэлж байсан. Энэ хууль батлагдсаны дараа гэр хорооллыг барилгажуулахад орж байгаа компаниудыг гааль, НӨАТ-ын татвараас чөлөөлнө гэдэг энэ асуудлууд маань яг хэзээ хэрэгжих вэ? Энэ гарангуут хэрэгжих үү?

Одоо тэнд бэлэн дэд бүтэц нь байхад тэр лүү энэ компаниудыг оруулаад тэгээд энэ дэмжлэгүүдийг нь үзүүлээд явчих ажил давхар цуг хийгдэх үү гэсэн асуулт байна.

Н.Энхболд: Х.Нямбаатар дарга.

Х.Нямбаатар: М.Оюунчимэг гишүүн ээ. Ерөөсөө бид нарын яг гэр хорооллыг орон сууцжуулах, дахин төлөвлөхөд гарсан алдааг л та хэлээд байна.

Дэд бүтцийг нь татчихсан. Дээр нь байгаа айл өрхүүдийг нүүлгэн шилжүүлж иж бүрэн цогцолбор хороолол барих гэхээр газар чөлөөлөлттэй холбоотой, газрыг байраар үнэлэхтэй холбоотой харилцаа, нарийвчилсан зохицуулалт байхгүй учраас л энэ хөгжөөгүй.

Тийм учраас одоо энэ нөгөө урд талын Натур төвийн орчим гэр хороолол байсныг орон сууцжуулахдаа нэг барилгын компани чадалтай нь 3 айлын хашаа аваад 2 байшин барьчихдаг.

Ингээд юун нөгөө 60, 40. Ямар нэгэн төлөвлөлтгүй. Нөгөө аж ахуйн нэгж, байгууллага өөрийнхөө олсон байгаа газар дээрээ хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөөг зөрчиж яваад байгаа юм.

Тэгэхээр бид нарын одоо хийж хэрэгжүүлэх гэж байгаа ажил ирэх жил **“Сэлбэ төв”** дээр бид 12 мянган айлын орон сууц бариад шууд 12 мянган айлынхаа орон сууцад ойр орчмынх нь 700 га газар дээр байгаа 10 мянган айлыг нүүлгээд оруулчихъя.

Тэгээд газрыг нь чөлөөлж өгөөд, дэд бүтцийг нь татчихаад.../минут дуусав/

Н.Энхболд: Дутуу юм байвал дараагийнх дээр гүйцээгээд хариулчхаарай. Х.Нямбаатар дарга.

Т.Доржханд гишүүн.

Т.Доржханд: Баярлалаа. Энэ хуулийн төсөл маш онцгой нөхцөлөөр хурдан шуурхай хэлэлцье гэж орж ирсэн байна.

Тийм болохоор би яг хуулийн төслүүдийг нь сайн танилцаагүй байна. Гэхдээ мэргэжилтнүүдтэй уулзаад ярихаар нэг зөрүү үүсээд байна. Хотын дарга аа.

Эхлээд бодлогоо танилцуулаад, хотоо яаж хөгжүүлэх юм, ямар байдлаар цаашаагаа энэ алдаануудаа засах юм, хөгжил нь яаж явах юм. Тэр дэд төвүүдээ явуулах юм уу, метрог нь барих юм уу, барихгүй юм уу ч гэдэг юм уу.

Ингээд цогцоор нь төлөвлөлтөө маш тодорхой болгосны дараа зохицуулалт нь буюу хуулиуд нь орж ирэх дараалалтай байх ёстой байхад нөгөө мэргэжилтнүүд чинь гайхаад байна шүү дээ.

Яаж хөгжүүлэхээ мэдэхгүй мөртлөө хууль ороод ирчихлээ гээд.

Гэтэл та болохоор эхлээд хуулиа хийсний дараа тэр бодлогоо, хөгжлийн концепцоо ярих юм гэхээр тэнд нэг ийм зөрүү үүсээд байна.

Үүнтэй холбоотойгоор мэргэжилтнүүдтэйгээ ер нь ярьсан уу? Нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал чинь бас энэ хотын хөгжлөөр л ярьж сонгогдсон л нэг ийм төлөөлөл байгаа шүү дээ. Тэр төлөөлөлд танилцуулсан уу? Саналыг нь авсан уу? Ийм нэгдүгээр асуулт байна.

Хоёр дахь нь юу байна гэхээр бодлого ингээд өөрчлөгдөөд байдаг. Нийслэлийн Засаг дарга нь гарч ирээд л янз янзын л юм яриад байдаг. Зарим нь

одоо ингээд л хотыг утаагүй болгоно. Түгжрэлийн асуудлыг би нэг жилийн дотор л 50 хувь бууруулна ч гэдэг юм уу. Нэг нөхөр сайхан гарч ирээд л метро барина гээд л. Тэгснээ метро болохгүй гээд л. Тэгснээ өнөөдөр метрог ер нь барина гээд. Ингээд л өөрчлөгдөөд л, өөрчлөгдөөд л, өөрчлөгдөөд л яваад байна л даа.

Тэгэхээр яг одоо ингээд асуух гээд байгаа зүйл нь энэ хөгжлийн бодлого нь тодорхойгүй болохоор л өөрчлөгдөөд байх шиг байна. Тэгээд сонгууль дөхчихсөн болохоор бас ингээд иргэдэд таалагдах ийм юм яриад байх шиг байна л даа.

Гэхдээ бодитоор асууя. эдийн засагч хүний хувьд. Яг метро хэзээ ярих юм, үр ашгийн тооцоолол байна уу, алдагдалтай юм уу, алдагдалгүй юм уу, метронд хүн хэдэн төгрөгөөр суух юм. Тэгээд зардлаа яаж нөхөх юм, санхүүжилтээ яаж хийх юм.

Та сая **“Ногоон зээлийн сан”** гээд ярьж байх шиг байна. Ямар хэмжээний ногоон зээлийн чиглэлээр бонд гаргах гэж байгаа юм. Энэ чиглэлээр тодорхой тооцоолол байх юм бол сонсчихмоор байна.

Дараагийн асуудал нь хот төлөвлөлтийг бид стандартад оруулна гээд. Зөв өө, зөв. Тэрийг дэмжиж байна.

Гэхдээ өмнөх дарга нар чинь баахан газар наймуулаад л, зараад л баахан зөвшөөрөл өгчихсөн байгаа шүү дээ, хөөрхий. Тэгээд тэр чинь хувийн секторын буруу биш шүү дээ.

Тэгээд л байшингаа барих гээд л, зээл авах гээд л, тоног төхөөрөмж бараа бүтээгдэхүүнүүдээ оруулаад ирчихсэн

тэр компаниуд чинь өнөөдөр асуугаад байна л даа.

Бүх юмыг зогсоочоод байна. Шинэ дарга гарч ирчхээд. Цавчаа ногооны дараа бүх юм зогсчоод байна. Одоо шинэ дарга гарч ирчхээд зогсчоод байна.

Тэгээд одоо бид чинь яах билээ. Тэгээд хаана хөрөнгө оруулалтаа яаж хийх билээ. Байшингаа барих юм уу, барихгүй юм уу. Яах билээ гээд. Ингээд бөөн асуултын тэмдэгтэй. Ард талд нь хохирлууд өдөр тутмаар яваад байна.

Тэгэхээр яах вэ ойлгож байна. Хуулийн чиглэлийн хүмүүс хот удирдаж байгаа нь ойлгож байна. Мэргэжлийн баг байгаа байх. Тэгэхдээ нөгөө талдаа нийгмийн бухимдал үүсэж байгаа юмыг дэвэргэчих вий дээ. Тэгээд хүний хувийн хөрөнгө оруулалт гэдэг чинь үнэ цэнтэй шүү дээ. Тэгээд асуудал болохоор тэр хөрөнгө оруулсан нөхөр лүү заагаад байдаг.

Гэтэл өмнө нь шийдвэр гарсан, авлига авсан тэр дарга нартай хариуцлага тооцдоггүй ийм механизм яваад байгаа болохоор хохирогчид нь тэд болчихвий гэдэг нэг болгоомжлол байна.

Тэгэхээр яг энэ чиглэлээр та нар яг яаж харж байгаа юм. Тэр хөрөнгө оруулчихсан байгаа, зээл авчихсан байгаа бизнес эрхлэгч нарын асуудлыг яаж шийдэх юм бэ гэдэг дээр тодорхой хариулт авмаар байна. Баярлалаа.

Н.Энхболд: Х.Нямбаатар дарга хариулъя.

Х.Нямбаатар: Нэгдүгээрт, би алсын хараанаас ярья. Тийм.

Т.Доржханд гишүүн мэдэж байгаа болов уу, үгүй юу. 20, 40-ийг эхлээд хот Барилга, хот байгуулалтын ямаар дамжуулаад Засгийн газарт хэлэлцүүлэхээр өгчихсөн байгаа.

Тэгээд шинэ Барилгын сайд гарч ирээд дахиад үүнийг нэг нягталъя гээд. Дахиад хот энэ дээр ажиллаад өнөөдрийн байдлаар бараг 20, 40-ийн буюу манай ерөнхий төлөвлөгөөний шинэ төсөл бэлэн болсон байгаа. Тэгээд бид нар бас мэргэжлийн байгууллагуудаас санал авах энэ чиглэлрүүгээ явж байгаа. Гаднын зөвлөхүүд авъя гэдэг байдалтай бас ажиллаж байна.

Тэгэхээр 20, 40 бол алсын хараатай уялдаж энэ хуулийн төсөл боловсрогдсон гэдгийг танд товчхондоо хэлье.

Энэ дээр мэдээж хэрэг гаднын Ази, Европын архитектур, төлөвлөлтийн байгууллагуудаас бас тодорхой саналууд авъя гэж байгаа юм.

Ер нь 20, 40-ийн үндсэн концепт бол энэ 20, 20-ийн алдсан алдааг дэд төвүүд дээр тараан байршуулах замаар төлөвлөлтийн алдаагаа засъя гэж байгаа юм.

Би Т.Доржханд гишүүний хэлж байгаачлан барилгын компаниудыг боомилох, хязгаарлах талын бодлого бариагүй.

Энэ хууль дээр юу гэж хэлсэн бэ гэвэл бид 20, 40 дээр 20, 20-ийнхоо алдааг засахын тулд одоо их тойруу дотор.

Т.Доржханд гишүүн ээ,

Одоо их тойруу дотор дахиад 1500 өндөр цамхгууд баригдахаар барилгын зөвшөөрөл авчихсан байгаа.

Тэгэхээр үүнийг хэдүүлээ хэрхэн шийдэх вэ гэдгээ энэ хууль хэлэлцэх явцад. Бид бас энэ хууль дээр мэргэжлийн байгууллагуудаас санал авч дэд төвүүд рүү нөгөө аж ахуйн нэгж, байгууллагуудыг хохиролгүй, газрыг нь газраар, дэд бүтцийг нь үнэ төлбөргүй хангах гэх мэт байдлаар Засгийн газар журам гаргаж шилжүүлэх эрх зүйн зохицуулалтыг оруулж ирж байгаа юм.

Би та бүхэнд нэг тийм юу үзүүлнэ. Одоо байгаа их тойруу дотор дахиад 1500 өндөр 20, 30 давхар барилгууд болох уу, яах вэ.

Нэгдүгээр эмнэлгийн хашаан дотор дахиад 25 давхар барилга босгох уу, яах вэ гэдгээ хэдүүлээ шийдэх цаг нь болсон.

Өөрөөр хэлбэл бид өнгөрсөн хугацааны алдаагаа хэдүүлээ засъя. Хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгж, байгууллагуудыг хохироолгүй төлөвлөлтийнхөө алдааг хамтдаа засъя гэдэг л ийм концепт байгаа.

Метрон дээр ЖАЙКА-гийн хийсэн судалгаа ч байгаа, 2011 онд Хятадуудын хийсэн судалгаа ч байгаа.

Манай Улаанбаатар хот бас нэг тийм “**ТИНК ТАНК**” Бодлогын судалгааны хүрээлэнтэй болчихсон явж байгаа. Т.Доржханд гишүүн ээ.

Та намайг Хуулийн сайд байсан. Очоод тэгээд олон хүн хядаж, хэлмэгдүүлэх гэж байна гэдэг зүйл ярих гээд байх шиг байна. Бид ерөөсөө огт тийм юм хийхгүй.

Бид “**метро барья**” гэдэг судалгааны ажлууд гаргаад, эхний ээлжид концепт дизайн ямар байх вэ гэдэг дээр манай Бодлогын судалгааны хүрээлэн ажиллаж байгаа.

Улаанбаатар хотод яг одоогийн суурьшил, хүн ам, төвлөрөл дээр харж үзэх юм бол **босоо, хэвтээ**, тэгээд **тойрог** гэсэн ийм **3 line** байх нь их зохимжтой юм байна.

Одоогийн энэ өргөн чөлөөтэй дагасан ийм байршлаар явбал боломжтой юм байна.

Энэ тохиолдолд хөдөлгөөний эрчим тэдэн хувьтай буурч, газар доогуурх амьдрал, дэд бүтэц, эдийн засаг дээр ийм өөрчлөлтүүд гарах нь ээ гэдэг эхний төсөөллийн судалгаануудыг хийж байгаа зүйлүүд бий.

Таныг манай бодлогын судалгааны хүрээлэнгээр зочилж очвол бид та бүхэнд танилцуулъя.

Метрог юугаар барих гэж байгаа вэ гэвэл одоо бид нарт нуугаад байх юм алга. Бид нарт өнөөдөр төсвийн болон бусад эх үүсвэр алга. Байгаа зүйл бол тэр Дорноговь аймагт байгаа нүүрсний төсөл дээр Хятадын төрийн өмчит компаниудтай бид хэлэлцээр хийе.

Тэгээд бид засаглалд нь оролцохгүй. Бид нар том аудитын компаниудтай хийгдэх бүтээн байгуулалтын ажлын төсөвт өртөг, түүнээс олж авах уул уурхайн бүтээгдэхүүн гэдэг ийм солилцоогоор энэ ажлуудыг эхэлбэл яасан юм бэ гэдэг эхний хэлэлцээрийн ажлууд энэ сарын дундуур эхлэхээр бид төлөвлөж байна.

Бонд дээр нэлээн ажлууд урагшлаад явж байгаа. Би өчигдөр **IPC**[Investor Protection Council]-тэй уулзсан. Маргааш **EBRD**[European Bank for Reconstruction and Development]-тэй уулзана.

Бид энэ дээр бондоо гадна зах зээл дээр босгож.../минут дуусав/

Н.Энхболд: Тодруулах уу? Т.Доржханд гишүүн.

Т.Доржханд: Би харин тодорхой л юм асуугаад байна л даа.

Нэгдүгээрт, мэргэжилтнүүдтэй ярьсан уу? “**Тинк танк**”-тай юм байна. Ойлголоо. Гэхдээ мэргэжилтнүүдээсээ саналыг нь авсан уу?

Яагаад гэвэл Улаанбаатар хот чинь маш том айл шүү дээ. Хот гэдэг чинь концепт нь. Ийм том айл том проблемтой байна. Тэгвэл тэр том проблемыг чинь бүгдээрээ мэргэжилтнүүд нь сууж яримаар байгаа байхгүй юу. Тийм юм байна уу? Нэг.

Хоёр дахь нь, санхүүжилт байхгүй юу ч хийгдэхгүй шүү дээ.

Гэтэл санхүүжилтийн механизм нь яг байна уу? Тодорхой болсон юм байна уу?

Метро тухайлбал, санхүүжилт нь хэд болох юм? Яг хэзээ барих юм гэдгээ ярьж байгаа юм. Одоо хүмүүс чинь эргэлзээд байна шүү дээ. Одоо ингээд л барих юм байна гээд. Би тэгж бодохгүй байна.

Барих нь зөв үү гэвэл тэр нь тооцоо, судалгаа нь юу юм. Хүн амын тоо хэд болсны дараа бид барих юм? Тэр нь хэдэн он юм бэ гэдэг тийм тооцоо,

судалгаа байна уу? Харья л гэж байна шүү дээ. Харья гээд.

Тооцоо, судалгаагүйгээр нийгэмд.../минут дуусав/

Н.Энхболд: Хийж байгаа тооцоо, судалгаагаа харуулья гэсэн. Нэмээд хариулчих. 1 минут шүү. Х.Нямбаатар дарга. 4 номер.

Х.Нямбаатар: ЖАЙКА-гийн урьдчилсан ТЭЗҮ-гээр одоогоос 2006 оны үед хийсэн судалгаагаар тухайн үед Улаанбаатар хотын хүн ам сая гаруйтай байсан. Тэр үед нэг лайнтай метро явуулахад ашигтай юм байна гэдгээр гарч ирсэн.

Өөрөөр хэлбэл танай хотын бүх төвлөрөл энэ Энхтайваны өргөн чөлөөн дээрээ байгаа учраас 17.2 километр метро барихад ашигтай байна. Дараа нь ашиглалтаа нөхнө.

Дээр нь нэмээд энэ метрог бүхэлд нь далд явуулаад хэрэггүй. Төвийн 6 километр дээр нь далдаар явуулах тооцоо судалгааг Японы эрдэмтэд гаргаж өгсөн.

Тэр орон сууцын хорооллын юуг бид бондынхоо эх үүсвэрийг тооцоод одоо байгаа 25 орчим хувийнх нь эх үүсвэр босчихсон байгаа.

Бид үлдсэн 75 дээрээ гадагшаа прайвит бонд гаргая. Тэгээд орон сууцаа нүүлгэн шилжүүлэх төлөвлөлт хийе гэж байгаа юм.

Таны ахалдаг ХҮН намын иргэдийн Хурал дахь бүлгийн даргатай өнөөдөр уулзаж бид төлөвлөлтөө танилцуулсан.

Нийслэлийн бүх
мэргэжилтнүүдтэй зөвлөлд.../минут
дуусав/

Н.Энхболд: “Зөвлөлдсөн” гээд дууссан шүү. Тийм. Микрофон хаагдчих шиг боллоо.

Д.Сарангэрэл гишүүн.

Д.Сарангэрэл: Улаанбаатар хотын тулгамдсан асуудлыг шийдвэрлэхийн тулд их тийм томоохон хууль эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх гэж байна л даа.

Энэ бол зөв. Тэгэхдээ хуулийг гарсных нь дараа хэрэгжүүлэх нь ганцхан улс төрчид биш Улаанбаатарчууд бид бүгдээрээ хамтарч ажил хэрэг болгох байгаа юм.

Тийм учраас би сая Т.Доржханд гишүүний хэлээд байгаа зүйлүүдийг дэмжиж байгаа юм. Ялангуяа Их Хурал руу орохын өмнө энэ ойлголтуудыг маш сайн өгчихсөн.

Цаг хугацааны хувьд, хэмжүүрийн хувьд, үр дүнгийн хувьд, эдийн засгийн үр ашгийн хувьд нэлээн тийм төсөөллүүд гаргаж танилцуулах шаардлагатай. Үүнийг би зөв гэж бодож байна.

Хоёрдугаарт, хотын асуудал үнэхээр хүнд байгаа. Үүнийг сэтгэлийн хаттай, тэвчээртэй, улс төрийн болон янз бүрийн цохилтуудыг дааж чадах, няцаалт өгөх ийм чадвартай улс төрч дарга авч явна.

Тэгээд үүнийг манай Х.Нямбаатар сайд өнгөрсөн хугацаанд ямар ч асуудал дээр ард нь гардаг гэдгийгээ харуулж чадсан учраас их итгэл найдвар тавьж байгаа.

Гуравдугаарт, энэ хуулийн төслийг дэмжихээс өөр ямар ч арга байхгүй. Маш шуурхай хэлэлцэх ёстой.

Ялангуяа түрүүн Д.Амарбаясгалан дарга болон өмнө нь бас Х.Нямбаатар сайд бүлэг дээр танилцуулга хийсэн.

Тэр мэдээллүүдийг сонсоод энэ хуулийн төслийг дэмжихгүй, гаргахгүй асуудлыг мэдсэн ч мэдээгүй юм шиг, харсан ч хараагүй юм шиг, сонссон ч сонсоогүй юм шиг суух юм бол **2040 онд бүгдээрээ тэг зогсолт** хийгээд бие биеэ харааж ерөөгөөд зодоон цохион хийгээд улсаараа Улаанбаатараараа галзуурчихсан байх ийм нөхцөл байдал руу хүрэх нь тов тодорхой болчихсон юм билээ.

Тэгээд хотын шинэ дарга тийм байдалд хүрэхгүйн тулд хууль эрх зүйн орчныг нь бүрдүүлээд бүгдээрээ хамтдаа асуудлынхаа ард гаръя л гэж байна.

Одоо тэгэхгүй гээд яах юм. Хэнээс бид дэмжлэг хүсэх юм? Түрүүн бас өөрөө хэлж байна лээ. Бид гэнэт зохиогоод гаргаад ирчихсэн юм биш ээ. Солонгос, Сингапур, Швед гээд олон орны туршлагыг судаллаа. Өөрсдийхөө хөрсөн энэ дээр буулгалаа.

Үүнийхээ үр дүнд ганцхан түгжрэл биш. Хөрсний, агаарын бохирдол. Хамгийн гол нь иргэдийн хүсэн хүлээгээд байгаа орон сууцжуулах асуудал гээд бүгдээрэнг нь цогцоор нь шийдвэрлэнэ.

Цогцоор нь шийдвэрлэхдээ асуудалд цогцоор нь хандах. Тэр нь өөрөө янз бүрийн захиргааны арга хэмжээнүүд ч гэсэн байх юм байна.

Ингээд тооцоо, судалгаатай мэргэжлийнхээ хүмүүстэйгээ суугаад маш шуурхай энэ хуулийн төслийг оруулаад ирснийг бүрэн дүүрэн дэмжиж байна.

Гагцхүү дахин хэлэхэд энэ ойлголтыгоо ард иргэддээ болон хүн улс төрчдөдөө их сайн өгчих хэрэгтэй байгаа юм.

Хэдэн онд хэдэн хүн орон сууцад орох юм. Нүхэн жорлонгийнхоо асуудлыг яаж шийдэх гэж байгаа юм, агаарын бохирдлоо яах юм, түгжрэлээ яаж шийдэх юм, ямар ямар арга хэмжээнүүд авах юм, аль улсын ямар туршлага байна.

Ингээд цаг хугацаа, хэмжээс, үр дүнг нь тооцчихсон ийм танилцуулга байх юм бол зөвхөн улс төрчдөөс гадна ард иргэд дэмжээд энэ асуудлыг бид хамтаар урагшлуулах ийм боломж бүрдэхээр байна.

Эс бөгөөс ганц нэг тохиолдлуудыг, ганц нэг заалтыг нь хамж аваад сэвээд ингээд бүхэлдээ нэг буруу зүйл хийх гэж байгаа юм шиг ийм ойлголтыг өгөөд байгаа юм.

Бид өөрсдөө энэ хуулийн төсөлтэйгөө маш сайн танилцах ёстой, маш сайн унших ёстой. Харин тэгээд хотын даргатайгаа энд сууж байгаа багийнхантайгаа хамтарч ажиллаж энэ янз бүрийн мэдээллүүдэд зөв зүйтэй хариултыг өгөөд явах юм бол тулгамдсан асуудлуудаа шат дараатай аль болох шуурхай шийдвэрлээд явах боломж бүрдэх юм байна гэж би бас нэлээн хэдэн танилцуулга, юмнуудыг уншаад ийм ойлголт авчхаад байж байна.

ЖАЙКА-гийн хийсэн судалгаа байгаа юм байна шүү дээ.

Одоо ингээд **Монгол Улсад 1.2 сая тээврийн хэрэгсэл байна.** Тэдгээрийн **56 хувь нь Улаанбаатаргаа байгаа** юм байна. Жилдээ 34 мянган тээврийн хэрэгслээр нэмэгдэж байгаа юм байна. Улаанбаатар хот.

Одоо бүр 47 болсон юм байна. Энэ маягаараа явах юм бол хэдүүлээ 8 километр цагийн хурдтай. 2030 онд 3.5 километр цагийн хурдтай Улаанбаатар хотод машинаараа явах нь.

Ингээд явах уу, ингээд амьдрах уу. Эсвэл энэ нөхцөл байдал.../минут дуусав/

Н.Энхболд: Х.Нямбаатар дарга хариулчихъя.

Х.Нямбаатар: Баярлалаа. Би Д.Сарангэрэл гишүүний хэлсэнчлэн бид маргааш энэ чуулганы нэгдсэн хуралдаан дээр зарим асуултуудыг дэлгэцэн дээр гаргаад явах ийм боломж зохицуулалт байгаа болов уу. Нөгөө судалгаануудыг.

Жишээлбэл, таны хэлдэг үнэн. Бид жилд дунджаар 47 мянган тээврийн хэрэгсэл. Яг автомашин Улаанбаатар хотын замын хөдөлгөөн дээр нэмэгдэж байгаа.

Үүнээс гадна 40 гаруй мянган өөрөө явагч хэрэгсэл буюу мотоцикл, дугуй, бусад энэ моторт хөдөлгүүрт зүйлүүд бас нэмэгдэж байгаа.

Тэгээд ингээд бид жилд дунджаар 90 гаруй мянган өөрөө явагч хэрэгсэл Улаанбаатар хотын авто замын сүлжээн дээр нэмэгдээд байна гэдэг судалгаа байгаа.

Тэгээд энэ дээр бид Улаанбаатар хотын авто замын сүлжээнд явах тээврийн хэрэгслийнхээ дугаар олголтын дээд хязгаарыг тогтооё гэж байгаа юм. Эхний ээлжинд бид шууд түгжрэлийнхээ гүн ангал руу явж байгаа чөлөөт уналтаа түр тогтоон барья.

Үүнтэйгээ зэрэгцээд авто замынхаа сүлжээнүүдийг өргөсгөө. Хийгдсэн судалгаа, ирэх онд хийгдэх хөрөнгө оруулалтын хэмжээ, төсөв, зураг бүх юм бэлэн болсон байгаа.

Үүнийгээ дагаад бид нийтийн тээврийнхээ хүртээмжийг сайжруулъя. Нэгдүгээр эгнээгээр явдаг тэр эгнээнүүдийг өргөсгөө.

Жишээлэхэд, “**Нарны зам**” дээр бид ирэх жил нэг эгнээг өргөсгөө гэж байгаа юм. Хойшоо 32-ын тойргоос хойшоо явж байгаа эгнээн дээр бас өргөсөх асуудлууд байгаа. Хан-Уул дүүргийн Мишээлийн тэнд, АПУ-гийн тэнд байгаа 300 метр, 500 метр газар нарийсаад байгаа багалзууруудыг өргөсгөө. Энхтайваны гүүрэн доор буцаж эргэдэг эргэлтүүдийг нэмэгдүүлье.

Ингэснээр нийтийн тээврээр зорчих эрчим тэдэн хувиар нэмэгдэнэ гэдэг тооцоо судалгаанууд байгаа.

2007 онд хийсэн ЖАЙКА-гийн судалгаагаар нийтийн тээврээр зорчих иргэдийн тоо Улаанбаатарчуудын 60 хувь нь байсан юм. Одоо 24 хувь болтлоо буурсан.

Гэтэл нийслэлийн нийтийн тээвэрт олгож байгаа дотацийн хэмжээ жил болгон нэмэгдэж байгаа. Нийт нийтийн тээврийн үйлчилгээ үзүүлж байгаа компаниудын 70 хувь нь хувийн сектор,

30 хувь нь улсын компаниуд, орон нутгийн компаниуд.

Гэтэл өнөөдөр нийслэлийн нийтийн тээврээр зорчигчдоос орж ирж байгаа орлого жилээс жилд буураад байдаг.

Гэсэн мөртлөө бид үнэ төлбөргүй зорчуулж байгаа иргэдийнхээ төлбөрийг бүтэн нийслэл төлөөд байдаг.

Тэгэхээр энэ болгоныг бид эргэж харж энэ хуулиудаар тодорхой эрхүүдийг орон нутаг авч үүний дараа 6 дэд төвүүд дээр суурьшлуудыг хийвэл өнөөдрийн түгжрэл 36 аравны хэдэн хувиар буурна, агаарын бохирдол 56 хувиар буурна гэдэг нарийн тооцоо, судалгаанууд манай байгууллагууд дээр байгаа.

Би шаардлагатай гэж үзвэл Их Хурлын даргаас маргааш зөвшөөрөл авч зарим зүйлүүдийг Их Хурлын чуулганы дэлгэц дээр хийгдсэн судалгаануудыг товчхон ярих завсраа гүйгээд гарч байдгаар танилцуулга хийж болох байх гэж бодож байна.

Н.Энхболд: Баярлалаа. Манай Байнгын хорооны гишүүд асуулт асууж, үг хэлж дууслаа.

Ш.Адьшаа гишүүн үг хэлье гэж нэрээ өгсөн. Ш.Адьшаа гишүүн үг хэлчхээд санал хураана шүү. Гишүүдийг дуудаарай.

Ш.Адьшаа: Өнөөдөр яаралтай горимоор нийслэл хотын түгжрэлийн асуудлыг шийдэх, газрын харилцааны асуудлыг шийдэх хуулийн төсөл Улсын Их Хурал дээр орж ирж хэлэлцэж байна.

Энэ хуулийн төслийг, энэ түгжрэлийн бодлогыг Х.Нямбаатар,

Засгийн газар оруулж ирж энэ төслийг шийдэх нь нийт Монгол Улсын эрх ашиг байна.

Өнөөдөр энэ асуудлыг шийдэхгүйгээр Улаанбаатар хот чинь компьютерын тоглоомын тийм тоглодог төмөр шоргоолж шиг болсон энэ асуудлыг шийдэх нь нийт улсын эрх ашиг байна гэж бодож байгаа.

Х.Нямбаатарыг янз бүрийн байдлаар их доромжилж байна. Янз бүрийн байдлаар их шоглож байгаа. Тэгэхдээ нийт Монгол Улсын эрх ашиг, нийт Улаанбаатарчууд ингэж байна уу, ингэхгүй байна уу гэдэг асуудал дээр бид бас дүгнэлт хийх ёстой.

Би сөрөг хүчний гишүүний хувьд асуудлыг шийдээд, цаг хугацаагаар нь хийсэн ажлыг нь үр дүнгээр нь энэ асуудлыг ард түмэн дүгнэнэ. Энэ асуудлыг социал ертөнц шийдэхгүй байх гэж бодож байгаа.

Татварын бодлогоор аливаа асуудлыг шийддэг, түгжрэлийн асуудлаар шийдвэр гаргадаг дэлхийн олон улс орнуудын сайн засаглалын жишээ байна шүү дээ. Үүнийг бид өнөөдөр шийдэх ёстой л гэж бодож байгаа.

Зөвхөн Х.Нямбаатарын асуудал биш. Улаанбаатар хотод ажиллаж амьдардаг сая 300 мянган иргэдийн асуудал. Үүний зөв, бурууг цаг хугацаа, хийсэн ажлын үр дүн шийднэ.

Ийм учраас бид энэ хуулийг нь яаралтай баталж өгч, үүрэг хариуцлагыг нь үүрүүлээд, үр дүнг нь ард түмэнтэйгээ хамт асуух ёстой.

Сүүлийн үед би Х.Нямбаатарт их сайн хүн биш л дээ. Тэгэхдээ би хараад бас их гайхаж байгаа юм. Хөөрхий бас их л нүдүүлж байна даа гэж. Тэгэхдээ Ж.Сүхбаатар муу хүн. Тийм.

Тийм учраас үүнийг нь яаралтай шийдэх ёстой. Үүнийг батлах ёстой гэдэг дээр ийм байр суурьтай байна.

Тэгэхдээ тэр тооцоо, судалгаагаа, тэр бодлогоо. Түрүүн өөрөө ярилаа шүү дээ. Улсын Их Хурал дээр тэр судалгаагаа сайн танилцуулж, энэ Улсын Их Хурлын гишүүд яах вэ. Ард иргэддээ үүнийг танилцуулж үр дүнг нь тооцох ёстой.

Олон зовлон байгааг ойлгож байна. Олон хүний эрх ашиг хөндөгдөж байна. Олон хулгай луйврын асуудлыг Х.Нямбаатар манлайлдаг хүн л дээ. Тэгээд үр дүн нь тэгээд ямар байдгийг нь сайн мэдэхгүй юм. Тэгээд цаг хугацаа харуулна биз дээ.

Тэгээд энэ хуулийн төслийг одоо би Их Хурлын гишүүний хувьд дэмжиж байгаагаа хэлье.

Яаралтай шийдэж өгөөд тэгээд үр дүнг нь л харъя л гэж ингэж бодож байгаа. Ийм учраас маргааш би чуулган дээр тодорхой асуулт асууна.

Н.Энхболд: Ш.Адъяаа гишүүнд баярлалаа.

Байнгын хороонд харьяалагддаггүй ч гэсэн гишүүд орж ирж байр сууриа илэрхийлэх эрхтэй байдаг. Одоо санал хураана.

Ер нь энэ асуудал урьд нь олон удаа ярьсан. Янз бүрийн түвшинд ярьсан. Урьдчилсан ярилцлага, хэлэлцүүлгийн

явцад үзэл баримтлал нь олон түвшинд яригдсан.

Тухайлбал, одоо манай бүлэг дээр гэхэд боловсруулах явцад энэ талаар ярьж нэгдсэн ойлголтод хүрчихсэн байгаа.

Тэгэхдээ хамгийн гол нь энэ талаар зөвхөн хууль тогтоогчид биш иргэд маань зөв мэдээлэлтэй, нэг ойлголттой болох нь их чухал байгаа юм.

Түүрүүн би хэлсэн. Өнөөдөр бид нар хэлэлцэх эсэхийг нь дэмжээд Их Хурал үүнийг дэмжвэл мэргэжлийн Байнгын хороодоор орно. Эргээд манай Байнгын хороон дээр нэгтгэгдээд санал хураалтууд батлах ажил явагдана гэдгийг дахиад хэлье.

Нэг зүйлийг тодруулж хэлье. Хүмүүс дахин дахин асуугаад байна.

Х.Нямбаатар дарга ч бас хариуллаа. Энэ хуулиуд батлагдаад маргааш нь метротой болчихгүй. Тийм ээ. Энэ хуулиуд батлагдаад маргааш нь 27 мянга 500 төгрөг хураагаад эхлэхгүй. Энэ ойлгомжтой.

Эндээс гарч байгаа шийдвэр гол нь хотод эрхийг нь өгч байгаа юм. 0-ээс 27 хүртэл хэд байна вэ. Тэр хотын өөрсдийнх нь асуудал.

Тийм ч учраас бид энэ хуралтай холбоотой асуудлыг нь барьж, гол нь эрх мэдлийн зохицуулалт, эрх өгч байгаа

зохицуулалтын асуудлуудыг нь хуралтай нь хамтарч шийдэж байгаа гэдэг утгаар.

Тэгээд манай Байнгын хорооны хуваарьт байдаг төвлөрлийг бууруулах, бүсчилсэн хөгжил гэх мэтчилэн чиг үүрэгтэй холбогдуулаад энд нэгтгэгдэж явж байгаа шүү гэдгийг дахиад тодруулаад хэлчихье. Ингээд санал хураана.

Нийслэл Улаанбаатар хотын замын хөдөлгөөний түгжрэлийг бууруулах, гэр хорооллыг орон сууцжуулах тухай хуулийн төсөл, хамт өргөн мэдүүлсэн хууль Улсын Их Хурлын тогтоолын төслүүдийг үзэл баримтлалын хүрээнд хэлэлцэхийг нь дэмжих нь зүйтэй гэсэн саналын томьёолоор санал хураалт явуулъя. Санал хураалт. /алх цохив/

Санал хураалтад 12 гишүүн оролцож, 9 гишүүн дэмжиж, 75.0 хувиар төслүүдийг үзэл баримтлалын хүрээнд дэмжих нь зүйтэй гэж Байнгын хороо үзлээ. Хэлэлцүүлэг явуулж, санал хурааж дууслаа. /алх цохив/

Байнгын хорооны санал, дүгнэлтийг чуулганы нэгдсэн хуралдаанд Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Жаргалмаа Та танилцуулна. Санал, дүгнэлтийг. Бид өнөөдөр гаргаад танд өгчихнө.

Байнгын хороогоор хэлэлцэх асуудал дууслаа. Гишүүддээ баярлалаа. Хуралдаан хаасныг мэдэгдье. /алх цохив/

Хуралдаан 1 цаг 24 минут үргэлжилж, 14 цаг 49 минутад өндөрлөв.

**БИЧЛЭГЭЭС ХУРАЛДААНЫ
ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ТЭМДЭГЛЭЛ БУУЛГАЖ,
ХЯНАСАН: ШИНЖЭЭЧ**

Ц.АЛТАН-ОД